

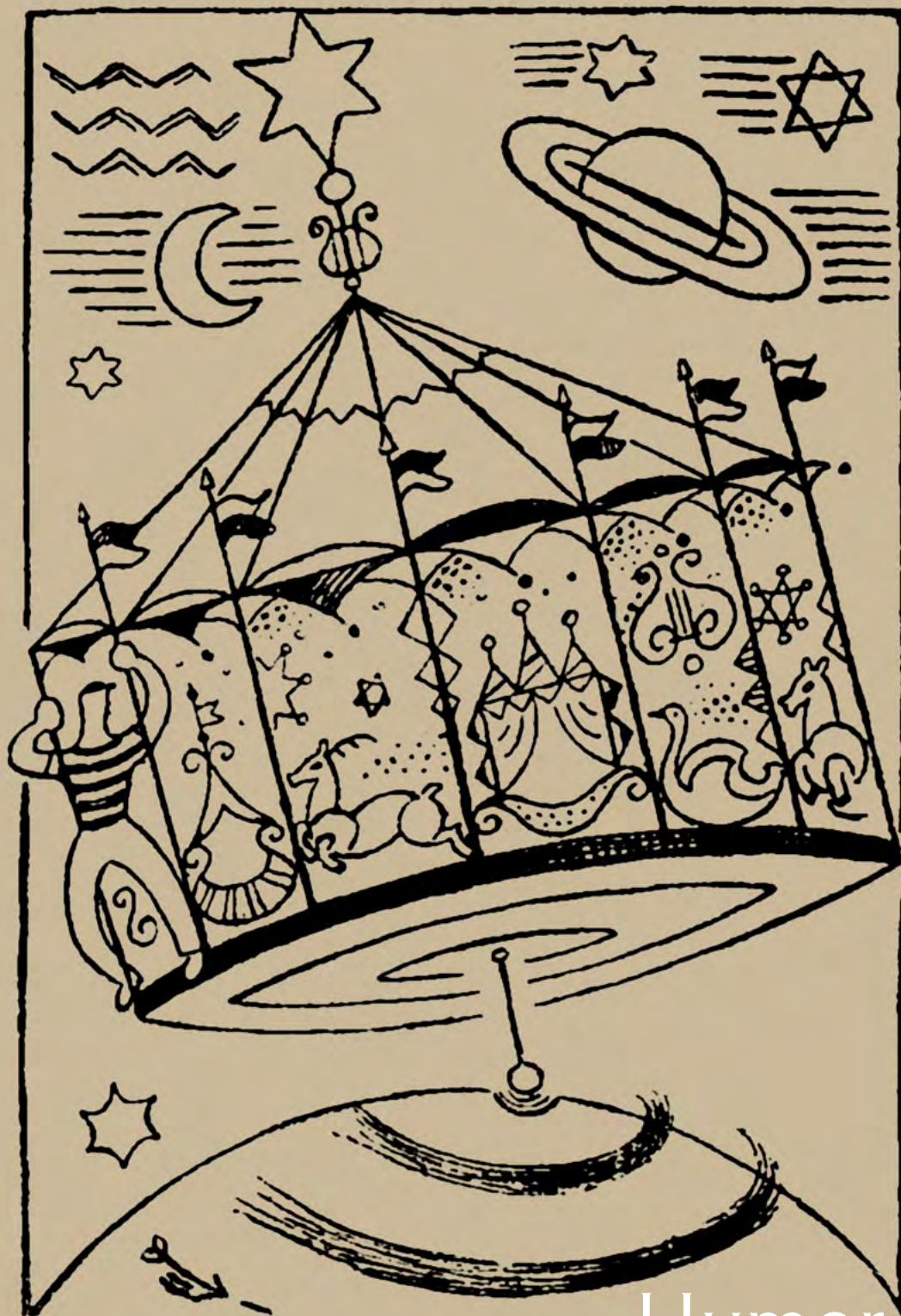
DOXA

ZPRAVODAJ

KATOLICKÉ TEOLOGICKÉ FAKULTY

UNIVERZITY KARLOVY

2019–2020, roč. 6, č. 2, červen 2020

Městská
část
Praha

6

Finančně podpořeno MČ Praha 6

Humor

Obsah

EDITORIAL

Vojtěch Novotný / 1

FOCUS: HUMOR

Barbora Šmejdivá: *Trochu vážně o humoru s Karlem Vránou* / 2

Ctirad V. Pospíšil – Pavel Frývaldský: *Podoby Božího humoru* / 4

Vít Vlnas – Viktor Kubík: *O humoru v křesťanském umění* / 6

Tomáš Halík – Vojtěch Novotný: *Humor, svoboda vyjádření, blasfemie* / 9

AKADEMICKÝ ŽIVOT: NEAKADEMIČTÍ PRACOVNÍCI / 13

ABSOLVENT

Marie Opatrná – Pavlína Bílková: *Dějiny umění jsou ten svět* / 17

Ludmila Petrůj – Zuzana Matisovská: *Radostné srdce bojí rány* / 20

MINULOST A PŘÍTOMNOST

Ivana Čornejová: *Revokace a renovace teologické fakulty* / 23

VZPOMÍNÁME

Jiří Skoblík: *Josef Poul (1910–1990)* / 24

ZA HRANICE

Naděžda Kruglová: *Vitebsk* / 25

DISERTACE A RIGORÓZNÍ PRÁCE / 26

INFORMACE / 27

PUBLIKACE / 27

NADAČNÍ FOND ARNOŠTA Z PARDUBIC

Josef Fiřt: *Dopis čtenářům* / 28

Doxa: zpravodaj Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy

Číslo a datum vydání: 2019–2020, roč. 6, č. 2, červen 2020

Vydavatel: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy

Redakce: prof. PhLic. Vojtěch Novotný, Th.D. (vedoucí redaktor); doc. PhDr. Josef Bartoň, Th.D.; PhDr. Ing. Marie Opatrná, Ph.D.; PhDr. Milan Pech, Ph.D.; PhDr. Radek Tichý, Ph.D., S.L.D.; doc. David Vopřada, Dr.

Redakční kruh: ThLic. Marie Benáková; Bc. Klára Krásenská; ThLic. Mgr. Lenka Makovcová Demartini; Mgr. Zuzana Matisovská

Adresa: Doxa, Thákurova 676/3, 16000 Praha 6, doxa@ktf.cuni.cz

Periodicita: 2× ročně

Grafická úprava: Vojtěch Nedbal podle grafické předlohy Otakara Karlase

Tisk: Tiskárna Kleinwächter, Čajkovského 1511, 73801 Frýdek-Místek

Distribuce: KTF UK. Cena: zdarma.

Registrace: MK ČR E 21835; ISSN 2336-5706

Za text jednotlivých článků odpovídají autoři a jejich pohled nemusí vyjadřovat stanovisko KTF UK.

Redakce si vyhrazuje právo dodané rukopisy krátit.

© Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy

VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

vítám vás u zpravodaje *Doxa*! Tentokrát píšeme hlavně o humoru.

Běžně se lze setkat s představou, že křesťan je smutný: odpírá si potěšení, trpí pocity viny, myslí na smrt. Má sice být radostný, ale tak nějak... duchovně. Jeho Bůh ho přetěžuje nároky a odvádí do zásvětí, v němž je místo pouze pro strnulou posvátnost. Kam se jen poděli bohové Homérovi, jejichž Olymp se otrásal pověstným „neutišitelným smíchem“?

Vytlačil je prý hněvivý Jahve, stoický imperativ božské netrpnosti, řecko-římský ideál racionálního člověka, voluntaristický asketismus a rigorismus křesťanstva. A pak, evangelia znají Ježíšův pláč, nikoli jeho smích! Nevyřkl snad: „Běda, kdo se nyní smějete, neboť budete plakat a naříkat“ (Lk 6,25)? Právě tento argument uplatnil ve 4. století Jan Chrysostomos s tím, že následováním vtěleného Boha není smích a zábava, nýbrž kající pláč.

Tu myšlenku pak nalezneme v řeholích Basila i Benedikta: stala se ideálem mnicha, příkladného křesťana. Západem putuje minimálně do konce raného novověku. Ne že by potlačila humor a zábavu, ale učinila z nich něco, co nepatří k příkladné podobě lidství. Jak psal Rufinus: Ježíš se nesmál, takže to nepatří k člověku, který roste k dokonalosti podle jeho vzoru.

Něco takového ovšem odporuje lidské přirozenosti. Středověk proto u Tomáše Akvinského obnovil aristotelskou ctnost *eutrapelia* (duchaplnost, vtípnost), jež je středem mezi šaškovstvím a zachmuřeností, a spolu s tím i ideál člověka, který je vážný i radostný (*spúdogeloios*), jak mu ona ctnost – či obecněji prozíravost – velí. Má být veselý v tom, co je humorné, vážný v tom, co je vážné, a projevovat se přiměřeně okolnostem.

Již předtím přišla 2. polovina 12. století s prostou, ale zásadní myšlenkou: Je-li člověk jediný živočich, který se směje (Aristotelés, *De partibus animalium*), pak je mu schopnost smíchu i smích samotný vlastní: je *homo risibilis, risus capax*. A právě takový musel být ve svém pravém lidství i vtělený Boží Syn Ježíš Kristus.

Kde ještě anonymní *Apologia de Verbo incarnato* kladla otázku: „Míni snad někdo, že Kristus mohl plakat, ale nemohl se smát?“ tam již Alan z Lille v *Regulae theologicae* tvrdí, že „schopnost smíchu je Kristu vlastní (*risibilitas inest Christo*)“ – nikoli podle přirozenosti božské, nýbrž lidské. Petrus Cantor pak ve *Verbum Adbreviatum* učinil další krok, když si uvědomil, že se v Ježíšovi smála lidským smíchem druhá božská osoba.

Psal: „Není snad dobře možné, aby se Bůh smál? Zdá se, že jelikož je k tomu vnitřně motivován svou pozitivní radostí, mohl by ji projevovat i smíchem navenek, zvláště když na sebe vzal všechny naše nedostatky s výjimkou viny. A pak, je-li smích, resp. schopnost smíchu vlastnost, jež je člověku dána od přirozenosti, jak by ji mohl neužívat? Jistěže mohl, jen se o tom prostě nelze dočíst.“

Tak středověk dospěl k teologii Ježíšova úsměvu, který dosvědčuje jeho lidství a jímž se zjevuje radost Trojjediného, která stojí i v základech bytí tvorů. Dante proto v závěru *Božské komedie* (*Ráj XXXIII*) nejprve zpívá: „Ó Světlo věčné, samo v sobě tkvící, / jež chápeš se a rozumíš tak sobě, / ty, s úsměvem se samo milující“, aby krátce poté vyznal, že on sám je – stejně jako celý svět – touto usměvavou božskou Láskou přitahován.

A to přeji, milí čtenáři, i vám všem.

Vojtěch Novotný, vedoucí redaktor

Trochu vážně o humoru s Karlem Vránou

BARBORA ŠMEJDOVÁ

ThLic. Mgr. Barbora Šmejdová, Ph.D.
Katedra systematické teologie a filosofie

*Křesťanský humor
nezraňuje, místo toho
smiřuje a staví mosty.*

„Co by se stalo, kdybychom se místo omezování na namáhavé zajišťování své existence odhodlali k bláznovství nebo k moudrosti tančit svůj život?“ Tato otázka, převzatá z díla francouzského filosofa Rogera Garaudyho, zaznívá v článku „Smysl pro humor“, jehož autorem je český exilový filosof – a následně akademický pracovník naší fakulty – Karel Vrána (1925–2004).

Při pročitání toho čísla časopisu *Studie* (4–5/1987), kde se Vránův text objevuje, se může na první pohled zdát, jako by se toto téma ani nehodilo mezi ostatní akademické příspěvky s názvy jako „Lidská práva v učení Jana Pavla II“ či „O barokní filosofii v Čechách a na Moravě v 17. a 18. století“. Je vůbec patřičné, aby se učenec důstojně zabarikádoval za cizojazyčnými filosofickými a teologickým svazky tématem humoru vůbec zabýval? Přesněji řečeno – může a má být humor relevantním teologickým tématem?

Karel Vrána nás ve svém pojednání o humoru dokáže přesvědčit, že tomu tak může být. Ba co víc, autor přímo zdůrazňuje, že tomu tak má být, a vysvětluje proč. Z článku lze vyčíst zcela zásadní silné teze, které si svou teologickou reflexi rozhodně zaslouží: Nedostatek humoru v křesťanském životě je varovným signálem, že můžeme být v zajetí ideologie a modloslužby. V teologii pak je mizící smysl pro humor symptomem plíživé gnóze.

Poetické pozvání k tomu, abychom s humorem a smíchem „tančili svůj život“, je tedy nanejvýš vážnou záležitostí. Tvrzení, že křesťanský život má být prodchnutý humorem, však neznamená, že se může jednat o humor ledajaký. Jsou různé druhy humoru, ale ne všechny jsou znamením ryziho života Božích dětí. „Řekni mi, jak se směješ, a já ti řeknu, kdo jsi,“ formuluje Vrána svou zásadu. Jaké prvky tedy podle něj charakterizují humor křesťanský a proč?

V jádru křesťanského humoru je podle našeho autora především svoboda člověka, který ví, že svět v celé své vážnosti není ani bezvýhodně tragickým místem, ani budoucím posvátným rájem na zemi. Kristus nás osvobodil a daroval nám naději. Bůh svět přesahuje a ten, kdo najde v Bohu svůj střed, není světem spoutaný a může si dovolit na něj nahlížet se zdravou nadsázkou.

Jak podotýká Vrána, „dokud jsme beze zbytku splývali se světem, měli jsme dojem, že jeho řády jsou nezměnitelné, božské a věčné. Brali jsme často smrtelně vážně jeho programy, jeho ideologie, jeho předpisy a návody na spásu. (...) Jakmile jsme z něho vykročili a zahlédli tuto jeho idolatrii, museli jsme se zasmát jeho i své vlastní bláhovosti a dětinskosti.“

Křesťan se směje světu, protože vidí, že to, co svět předkládá jako vážné, definitivní nebo nadějeplné, takové ve skutečnosti není. Vrána ukazuje, jak humor svrhává ze svého místa falešné bohy, ať už to je příroda, věda, umění, politika či zákony dějin. Ničemu z toho nenáleží absolutní místo. Všechno to může být předmětem humoru, nic z toho si nezaslouží klanění, a proto k těmto skutečnostem křesťan může přistupovat se svobodnou lehkostí.

Křesťan se směje sám sobě, nahlíží svou ubohost, ale přitom ví, že jeho slabost není nezlomitelným prokletím. Pokud se nedokáže sám sobě zasmát a vynáší se na piedestal, svět kolem sebe nemůže vnímat pravdivě. Je totiž zásadním omylem považovat nejbližší telegrafní sloup za největší. Nahlížení sebe sama se svrchovanou vážností je pravým opakem křesťanského postoje, ve kterém je nejen dovoleno, ale dokonce důrazně doporučeno se smát. „Kdo se nedovede smát sám sobě a kdo nedovede přijmout žert a vtip, je vlastně temným, zakaboněným modloslužebníkem. Klaní se sám sobě, své prázdnotě. Zakazuje smích a humor, cenzuruje žerty,“ říká autor, který sám znal devastující účinky vážné, do sebe zahleděné totality.

Medvěd rozmlouvající s husami, 1543
(Mladší litoměřický graduál, Praha,
Strahovská knihovna, DA I 6, f. 70r)

To, že si ze světa, ze sebe i z druhých můžeme tropit žerty, však neznamená, že to mohou být žerty jízlivé a kousavé. Křesťan nepouští ze zřetele skutečnost, že Bohu na světě záleží, že svět je neustálým adresátem Boží lásky. Jejím výrazem pak je konkrétně život Ježíše Krista, „který pláče nad smrtí přítele a který si kleká před člověkem; umývá prach z jeho nohou a hojí jeho nekonečným raněné srdce“. Stejně jako Kristus je i křesťan plný soucitu. Umí se sice zasmát bláhovosti své i ostatních, ale v tomto smíchu nechybí láska a něha. Křesťanský humor nezraňuje, místo toho smiřuje a staví mosty. Humor vyrůstající ze svobody již totiž nemusí zaujímat obranné pozice, ale je svobodným projevem radosti.

Proč v srdci křesťanské víry musí být přítomný humor a vtip, se nám ještě hlouběji objasňuje, když Vrána vystihuje podstatu humoru obecně: „komická, směšná situace vzniká tam, kde se setkáváme s nepoměrem, nesouladem částí a celku“. Přesně taková je základní situace člověka, o němž Vrána říká, že je „metafyzickým obojživelníkem“. Jsme rozkročení mezi konečným a nekonečným; ve světě jsme doma a zároveň v cizině; v naší omezené přirozenosti toužíme po nadpřirozeném.

Nesoulad a paradoxní odstup je proto něco, co vystihuje naši existenci. V křesťanském životě výrazem tohoto vědomí není existenciální úzkost, ale právě humor a smích. Křesťan se s důvěrou nechává Bohem překvapit a toto překvapení je důvodem k radosti. Naopak farizeové smysl pro humor nemají, protože se křečovitě drží svých jistot, ve kterých není již žádný prostor pro jakýkoliv nesoulad, odstup či překvapení.

V neposlední řadě je třeba vnímat humor jako zásadní spojující prvek, který tvoří společenství. Ačkoliv se této rovině ve svém textu Karel Vrána nevěnuje, jedná se dle mého názoru o důležité doplnění jeho myšlenek. Z běžné lidské zkušenosti totiž víme, že humor je v podstatě sdílenou záležitostí. Je cosi tragického na tom, když člověk se svou vtipnou historkou či veselým postřehem zůstane sám nebo pro ně nenalezne adekvátní odezvu. Říci vtip, kterému se nikdo nezasměje, není jen noční můrou mladíka v partě spolužáků, ale také přednášejících či kazatelů. Je romantické, když autor svou báseň či milostný dopis uloží do šuplíku, aniž by se text komukoliv dalšímu dostal do rukou. Je však absurdní, udělá-li to samé s vtipným postřehem.

Pravý humor tvoří společenství, tává ledu a bourá bariéry. Není nic více osvobozujícího, než když se dvě znesvářené strany najednou zasmějí náhodně vzniklé komické situaci, která jim dovolí nečekaně nahlédnout jejich svár s patřičným odstupem. V křesťanském kontextu tak lze uvažovat o humoru jako prvku, který má moc spojovat věřící v jednotném společenství, i kdyby mezi nimi byly vážné názorové nesoulady.

Ti, kdo jsou opravdovými křesťany, s něčím takovým nebudou mít problém, protože, jak říká Karel Vrána, „chápejí vše, omlouvají a odpouštějí vše a hlavně neberou svět – ani svět svých náboženských zvyků – příliš vážně“. Autentický život v Kristu se primárně nepozná podle příslušnosti k nějakému názorovému proudu, ale podle své opravdovosti, svobody, radosti a míry nadhledu. Humor je proto v tomto smyslu poznávajícím znamením. Mějme proto odvahu se svobodně smát.

Rombout van den Hoye, Sola Scriptura,
17. století

Podoby Božího humoru

prof. Ctirad V. Pospíšil, Th.D.
Katedra systematické teologie a filosofie

*Boží humor je laskavý
a výchovný,
kácí falešné modly,
které si vytváříme.*

Se Ctiradem V. Pospíšilem rozmlouvá Pavel Frývaldský

Ve své knize „Jako v nebi, tak i na zemi“ píšeš o tom, že humor je charakteristikou Boha v Písmu svatém. Lze tedy říci, že Hospodin má smysl pro humor?

Určitě ano, nakonec to konstatuje ve svých rozhovorech i Joseph Ratzinger. Problém je, že slovo „humor“ není jednoznačné. Není humor jako humor. Rozhodně nejde o humor grotesky, který je na úrovni neandrtálců: neandrtálec si ukopne palec a ostatní se mu smějí. Takový primitivní a škodolibý humor v Bohu nehledejme. Dále známe humor, který nám předkládá například televize Nova nebo Barrandov. Tento humor je tzv. „bavičství“, ani tento humor bychom v Bohu hledat neměli. Vedle těchto podob humoru existuje také humor teologický, a to je vážná věc. Příkladem může být starozákonní příběh o stavbě babylonské věže, kde je řečeno, že se jim Bůh směje. Jedná se o způsob, jak „kácet modly“: vysmát se všemu, co si hraje na Boha, ale Bohem není, protože to je opravdu směšné. Podobných míst je v Bibli více. Vzpomeňme na proroka Eliáše, který si na hoře Karmel dělá legraci z Bálových proroků. Příznačná je také kniha proroka Jonáše, jenž dostává Boží lekci, aby změnil své smýšlení. Boží humor je zde představen jako laskavý a zároveň edukativní.

A jak je to v Novém zákoně, můžeme také mluvit o Ježíšově humoru?

Nový zákon hovoří o Ježíšově laskavosti a úsměvu, je to ostatně postoj Boží v žalmech: „rozjasněná Boží tvář“. Vidím to také v náznaku, když Ježíš hovoří o znamení proroka Jonáše. Zvláště u Lukáše se však jedná o humor s příděchem hořkosti. Ukazuje se zde nadutost, namyšlenost, zabeďněnost lidí, kteří se uzavírají Boží zvěsti. V tomto případě se jedná o hořké pousmání. Kristovu zvěst vlastní nepřijmou, ale přijmou ji pohané. I zde můžeme pozorovat, že Ježíšův humor není legrace, ale je vážná věc, má edukativní funkci. Bůh, který se směje stavitelům babylonské věže, se musí smát i nám, když stavíme své „babylonské věže“. To, co považujeme za jediné důležité, na čem lpíme, ztratíme. Jako Izraelité, kteří spoléhají na svůj chrám. Co se stane? Nabuchodonozor ho vyvrátí. Bůh nás tímto způsobem posouvá na vyšší úroveň, ale není snadné tento výchovný Boží humor „vydýchat“. Smyslem tedy je, že to, co považujeme za božské a co uctíváme na místo Boha, je vyvráceno. Boží humor se strefuje právě do tohoto místa a připravuje krizi a kairos. Krize je v tom, že musím proměnit své smýšlení, abych se posunul k lepšímu, ale to není vůbec jednoduché. Z vlastní zkušenosti mám pokušení se domnívat, že Hospodin je Kanadan, protože Boží fóry jsou kanadské (*smích*).

Můžeme to tedy vzít na sebe. Člověk, který věří v Hospodina a zakouší Boží transcendenci, dokáže získat odstup a dokáže se vysmát falešným bohům.

Přesně. Vidíme politika, který si hraje na Boha a na Mesiáše. Pokud věříme v transcendentního Boha a humor je projev jeho transcendence, tak proti tomu můžeme bojovat svým smíchem. Není náhodou, že obrovský smysl pro humor mají židé a mají ho také opravdu zralí věřící. To se může považovat za kritérium zralosti naší víry. Autenticita a kvalita náboženského života úzce souvisí se schopností sebekritiky. Jakmile nějaká náboženská skupina nemá tuto očistující schopnost a panuje v ní nějaký „guru“, byť by to byl biskup, nebo „svatý páter“, pak tam není prostor pro tento teologický humor.

Drolierie u písarské iniciály, pol. 15. století
(Breviář, Praha, Národní Archiv –
Maltézská knihovna R 133, f. 193r)

Musíme však také dodat: kácení model skrze zesměšňování, které není cestou k Bohu, ústí v nihilismus. To je patrné třeba u Jaroslava Haška nebo Bohumila Hrabala. Pokud se zde neotvírá cesta k transcendentnímu Bohu, pak po pokácení všech ideologií nezůstává nic. Ideologie i modla (idol) mají v sobě něco pozitivního, představují určitý ideál, i když nedokonalý, někdy třeba až zvrácený. Pokud však vše vyvrátíme, takže nezůstane žádný ideál, a přitom neotevřeme cestu k Hospodinu, pak zůstává jen prázdnota a nihilismus.

V souvislosti s nihilismem se otevírá otázka blasfémie, výsměchu Bohu.

Blasfémie není humorná, nejedná se o humor, nenese v sobě nic pozitivního, je uzavřením se do sebe. Pravý humor směřuje k dobru, je laskavý.

Jaký má být náš humor podle Božího příkladu? Může také druhého zasáhnout, má ho vychovávat a poučit?

Ano, může být kritický, ale záleží na způsobu a na okolnostech. V humoru je skryta moudrost, která musí být v zájmu toho druhého. Stejně jako Boží humor je pro naše dobro. Vedle toho humor je projevem Boží svobody. Například o Duchu svatém se říká, že je láska, společenství a dar. To je jistě pravda, musíme však také říci, že zdravý humor je také svobodou od sebe. Tedy, kde je humor, tam je také hravost a „rošťáctví“. Duch svatý je takové Boží rošťáctví v pozitivním slova smyslu. Znamená tvořivost, hravost, věčné mládí. Pokud bych Boží humor měl přivlastnit některé Boží osobě, tak bych ho přivlastnil právě Duchu svatému.

Tím se dostáváme k další skutečnosti: Boží humor je nesebestředný. Tedy já si nemám dělat z druhého legraci, abych sebe povyšoval. Pravý humor není to, že druhého ponižuji, abych sebe povýšil. U Boha to tak není, vždyť Otec oslavuje Syna a Syn Otce: Boží humor je vždy oslavou toho druhého. Neschopnost vzdát druhému čest a radovat se z jeho dobra vypovídá o mentální restrikci a nezdravé spiritualitě. Pravá radost není ze zahledění se do sebe, ale je radostí z toho druhého. Ten, kdo vyvyšuje druhé, sám bude vyvýšen, a kdo je naopak ponižuje, aby sebe povýšil, bude ponížěn. I to je Boží humor.

Na závěr ještě připojme citát z Tvé knihy „Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie“:

Má-li Hospodin smysl pro humor, o čemž není pochyb, protože Hospodin určitě není „suchar“, pak je třeba si položit otázku, zda lze hovořit o jeho úsměvu. Víme dobře, že smích je specifickou vlastností člověka. Jsme-li stvoření k Božím u obrazu, pak dobrotivý a hřejivý smích jako projev radosti by měl vposledku pocházet od Trojjediného. Koneckonců v žalmech prosíme, aby nad námi Hospodin rozjasnil svou tvář (srov. 31/30, 17; 119/ 118, 135). Co jiného by mohlo být jasnou tvář, ne-li úsměv? V této souvislosti si musíme položit otázku: Kdyby Hospodin neměl tvář, jak by ji mohl věčně obracet na někoho jiného? Jak by se mohl Hospodin usmívat na člověka, kdyby se věčně neusmíval na svého Syna? Zkrátka a dobře, jen vnitřně meziosobně vztahový Bůh může mít tvář a usmívat se.

Kuželkáři, 70. léta 14. století (Antifonář
z Bíliny, Teplice, SOkA č. 85, f. 178v)

O humoru v křesťanském umění

prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D.
Ústav dějin křesťanského umění

*Křesťanství
integrovalo
řeckořímský smysl
pro komično
i intelektuální polohu
židovského vtipu.*

S Vítem Vlnasem rozmlouvá Viktor Kubík

Co tě napadne, když se řekne humor v křesťanském umění? Mně ihned naskakují droleriové výjevy vrcholně středověkých rukopisů, případně kamenosochařské komické výjevy ve výzdobě katedrál či reprezentativních staveb, žánrové výjevy zdobící světské interiéry či doplňující posvátné scény ve starověku i novověku. Ale s tím souvisí i problém, zda to, co dnes považujeme za humor, bylo prostým humorem i v době svého vzniku. Co myslíš?

Odpověď na tuto otázku poněkud zpochybní sám pojem křesťanského umění. Jestliže křesťanství reprezentuje univerzální systém, pak v sobě logicky obsahuje jak vysoké, tak nízké, jak bílé, tak i černé. Systém je všeobsáhlý. Ve chvíli, kdy už nebylo o křesťanství pochyb, mohla zmizet zapruzená a smrtelně vážná sektářská mentalita a otevřel se dostatečný prostor i pro humor a pro vtip, neboť reverzní optika byla v křesťanské společnosti vždy přítomná jako ponorná řeka. Mohli bychom tu hovořit o karnevalové kultuře, o cíleném a záměrném znevažování posvátného, o estetice převráceného světa, ale důležité je, že šlo vždy o jeden a tentýž svět s víceméně přehlednou strukturou a přesně vymezenými sférami. Scholastikové se možná zabývali otázkou, zda se Kristus smál, avšak židovské i helénistické základy křesťanství nejsou bez humoru představitelné. Karikatura, intelektuální ironie i groteska jsou zde všudypřítomné. Problém ovšem je, že mnohé, co dnes považujeme za satirický umělecký výpad vůči systému, bylo ve skutečnosti integrální součástí téhož systému. Povážlivé výjevy v droleriiích středověkých rukopisů či na katedrálních konzolách je vždy třeba vnímat v souvislostech.

To je jasné, ale kdybys měl na dobově typických příkladech ilustrovat vývoj humoru v křesťanském umění, co bys vybral?

Není snad výmluvné, že první zobrazení Ukřižovaného jsou možná satirické persifláže, i když ikonografové si tím nejsou tak úplně jistí? Z mého pohledu je důležité, že křesťanství do sebe integrovalo jak řeckořímský smysl pro komično, tak i intelektuální polohu židovského vtipu. Antika dodala optimální a srozumitelnou formu, chasidská moudrost se postarala o racionální obsah. V prvních stoletích dominuje výtvarnému humoru křesťanského světa poetika „převráceného světa“: zajáci pronásledují vlky a medvědy, kmáni vládnou nad pány a opice si hrají na lidi. To nebylo nic nového, v zásadě šlo o rozvíjení myšlenkového dědictví předkřesťanského světa. Jakmile ale začnou přibývat rozpory uvnitř křesťanství samotného, humor tuhne a přitvrzuje: kuriální vlčice si to rozdává s císařským lvem, papež se mění v Antikrista, ďábel hraje na Martina Luthera jako na duďu a německý sedlák používá papežovu tiáru jako latrínu. A samozřejmě, že svými vtipy se křesťanství profiluje i navenek, vůči muslimům a Židům. Antijudaistické karikatury opravdu neslouží našim předkům zrovna ke cti. Při tom všem ale existuje uvnitř křesťanské komunity i humor laskavý, nezraňující a chytrý. Boccacciův příběh o moudrém Židovi, který se dá po návštěvě Říma okamžitě pokřtít, je stejně vtipný jako Dantova intelektuální hra se symboly v úvodu Božské komedie. Z pozdější doby bych pak připomněl třeba karikatury od barokních umělců, které nešetří nic a nikoho a které představují skutečný protipól jejich oficiální tvorby. A hlavně, jsou dokladem zdravé sebeironie.

Gianlorenzo Bernini, Papež Inocenc XI., před 1680 (Lipsko, MDB)

V kterých dobách byl tedy humor v rámci křesťanského umění důležitým prvkem a kdy tato tendence vyschla? Myslím, že takovým okamžikem, kdy byl humor nezbytnou součástí i reprezentativních děl, byla civilizace vrcholného středověku, ale možná je to jen optický klam, protože nejsem milovníkem baroka. Nevím.

Naprostou souhlasím, že vrcholný středověk byl zlatou dobou vtipu a humoru v křesťanském umění, navíc vtipu a humoru podaného svrchovanou uměleckou formou. Zlom přišel s rozšířením knihtisku a grafických technik, což se časově kryje s německou reformací, jejíž obrazová složka představovala první velký zápas o veřejné mínění, při kterém se válčilo v zásadě už moderními mediálními prostředky. Renesance dokázala spojit sakrální a profánní významy v jednom a tomtéž obraze, baroko pak přichází se svébytnými žánrovými výjevy, v nichž dnes už moralistní, natož křesťanský podtext často ani nechápeme. Ale to je naše chyba; stále znovu si musíme uvědomovat, že na obrazech z této doby není nic namalováno samoúčelně a vše zdánlivě směšné bylo současně námětem k přemýšlení a sebereflexi. Nebo alespoň sociálním ventilem. Řada specialistů například tvrdí, že souložící, opíjející se a vesele vyměšující sedláci na holandských obrazech 17. století umožňovali ctnostným a úctyhodným kalvinistickým měšťanům, kteří si takové malby věšeli do salonů, se alespoň na chvíli odreagovat a mentálně relaxovat. Asi jako dnešní manažeři v případě internetové pornografie.

Existují či existovaly nějaké různé druhy obrazového humoru? Podle toho, o čem jsme se teď bavili, se zdá, že škála zahrnuje vedle antitezé (např. kuželkáři v bordurách liturgických textů oproti biblickým výjevům v iniciálách) výsměšnou kritiku konkurenci (např. parodie na nepravou moudrost v titulním listu Mater verborum), sebeironii (např. v parodiích rytířských zábav v bordurách liturgických a biblických rukopisů od 13. do 15. století), nechci vyloučit ani účinek prostého prvoplánového obrazového vtipu – u nás by nejstarším dochovaným příkladem byl patrně Hildebert a Everwin s myši na konci Augustinova De civitate Dei v polovině 12. století. Antiteze, kritika konkurence, sebeironie, prvoplánově srozumitelný obrazový žert – je ta typologie kompletní?

Za středověk ano a musím říci, že novověk k tomu mnoho nepřidal, ale četné typové vzorce obohatil a rozvinul. Zvýšený zájem o individualitu s sebou přinesl rozvoj karikatury, snažící se o nové vytyčení hranice mezi jedinečným a typickým. Žánrová malba přišla s kritickým pohledem na lidské chování, často metaforickými prostředky podané jako směšné pachtění se za pomíjivými hodnotami tváří v tvář věčnosti. Člověk si začal bolestně uvědomovat svou nedostatečnost, ale současně projektoval vlastní já do širšího rámce přírody a společnosti. To je základ řady obrazových hříček evropského manýrismu, které se nám dnes jeví jako nezávazné experimenty, ale ve své době řešily svrchovaně vážné otázky po vztazích mikrokosmu a makrokosmu, často v rovině ironické zkratky a důmyslného výtvarného vtipu. Filip Neri, jehož Goethe s úctou a respektem nazval „humoristickým svatým“, učil své bližní radovat se a smát se, neboť křesťanská zvěst je ve své perspektivě optimistická a skýtá důvod k veselí. Vtipy některých barokních kazatelů nám i po staletích přijdou natolik drsné a šibeniční, až se nám často nelze věřit, že opravdu zaznívaly z kazatelen pod klenbami chrámů. Dokonce ještě deistické osvícenství dokázalo sloučit humor s křesťanskou etikou. Nedůtklivými vůči vtipu, sarkasmu, ironii a hlubšímu významu se staly snad veškeré křesťanské církve až v 19. století. Římsí katolíci odolávali asi nejdéle, ale nakonec i je semlela smrtelná vážnost ultramontanismu. Ono to jistě souviselo i s tím, že křesťansky orientované umění, až na některé výjimky, tehdy už na rozdíl od předchozích století formálními ani intelektuálními výboji zrovna nehýřilo. Od sklonku baroka začínalo přitahovat čím dále tím více kýčářů. A kýč sám sebe bere vždycky děsivě vážně, zejména ten náboženský.

Jak by asi mohla vypadat aplikace principů humoru starého umění v současné tvorbě? Je to vůbec souměřitelné a představitelné?

Upřímně řečeno, nevím. Můžeme pověsit staré náboženské obrazy hlavou dolů nebo položit sochu Ukřižovaného na podlahu, ale vtipné to nebude.

Janíček Zmizelý a dílna, Papež a preláti v objetí apokalyptické šelmy, po 1500 (Jenský kodex, Praha, KNM IV B 24, f. 35v)

Drolerie v iniciále „I“, 80. léta 13. století
(Osecký lekcionář písaře Arnolda
Míšeňského, Praha, NK Osek 76, f. 106r).

Obávám se, že dobrý vtip založený na persifláži starého umění by vyžadoval stejnou intelektuální a řemeslnou erudici, jakou se vyznačují původní díla. To se povede jen málokdy. Třeba Monty Pythonům v *Životě Briana* a ve *Svatém grálu* se to zdařilo, včetně skvělé animované obrazové složky. Některé projevy současného křesťanského umění jsou velice humorné, třebaže to tvůrci asi tak nemysleli. Například betonování základů „barokního“ morového sloupu uprostřed Staroměstského náměstí v podmínkách globální pandemie lze vnímat i jako geniální konceptuální performanci. Co je proti tomu trnová koruna na Rudolfinu?

No, upřímně řečeno, raději bych se vrátil ke starému umění. Myslíš, že podobný typ humoru existuje i u jiných kultur? Mám na mysli islámské nebo buddhistické či hinduistické umění, případně tvorbu animistů. Buddhistické prostředí je specifické a vzdálené, hranice mezi náboženstvím a něčím, co bychom v Evropě za náboženství mohli považovat jen těžko, ilustruje např. sochařská výzdoba chrámu v Khadžurábu z 11. století s erotickými výjevy, které nepostrádají humor. Vedle toho interpretace animistických výtvorů je asi vždy jen hypotéza na hypotézách, nevím, možná nic z toho nelze považovat za záměrný humor, ale kdo ví. Ptám se hlavně proto, že si nějak nemohu vybavit žádné příklady humoru např. v islámském umění, které by nebyly karikaturou konkurence, ale příkladem sebeironie. Jen sebejistá civilizace je schopna si ze sebe dělat srandu, alespoň podle evropských měřítek. Jsou ale naše evropská měřítká universální?

Historikům vzniklým v prostředí islámských kultur se evropský Západ smál už od středověku a nejspíše od 18. století má k dispozici i kritické překlady, takže v tomto ohledu humor asi přenositelný bude. Samozřejmě, že výtvarné umění, které má zakázáno zobrazovat jakékoliv živé bytosti, bude těžko disponovat všeobecně srozumitelným potenciálem humoru. Ornament může být vtipný, to víš ostatně sám nejlépe, ale k popukání asi ne. Dokud muslimové ještě směli zachycovat lidi a zvířata, dokázali být stejně bravurní a vtipní jako křesťané; koneckonců oba zobrazovací systémy navazovaly na dědictví pozdní antiky. Máš pravdu v tom, že islám schopností sebeironie zrovna nevykíná, zatímco další dvě veliká monoteistická náboženství, judaismus a křesťanství, s ní pracovat dokážou. Sexuální hrátky na stěnách indických a kambodžských chrámů, stejně jako třeba drsné příhody šintoistických božstev, duchů a hrdinů, z nichž mimochodem vychází celá současná japonská kultura anime, pro mě skutečně náleží do jiného světa. Neříkám, že lepšího či horšího, ale prostředí mnou sdílené civilizace to není.

Václav Hollar, Antropomorfní krajina,
17. století (Wikimedia Commons)

Humor, svoboda vyjádření, blasfemie

prof. PhDr. Tomáš Halík, Th.D.
Katedra systematické teologie a filosofie

S Tomášem Halíkem rozmlouvá Vojtěch Novotný

prof. PhDr. Tomáš Halík, Th.D. je nyní spojen s Katolickou teologickou fakultou tak, že je v oboru Aplikovaná etika zapojen do výuky předmětu Etika v mezikulturním a mezináboženském dialogu. Požádali jsme ho o souhlas s přetištěním části jeho esejí „Proč nejsem Charlie“ a „Případ Charlie“ (Lidové noviny 12. 1. a 21. 2. 2015) a o to, aby pak reagoval na několik myšlenek, které k jeho textům připojil prof. PhLic. Vojtěch Novotný, Th.D.

Tomáš Halík

Když jsem viděl „karikatury“ časopisu Charlie Hebdo, silně připomínající znevažující obrázky Židů v antisemitském tisku, vnímal jsem je nejen jako urážku posvátných symbolů tu islámu, tu křesťanství, nýbrž jako porušení zásadní hodnoty naší kultury, kterou je *úcta k druhým* – hodnoty, která není nižší než svoboda tisku. Přes všechny sympatie k obětem a jejich blízkým bych si osobně nikdy nepřipnul odznáček „Já jsem Charlie“; hlásím se totiž k jiné tváři naší kultury, k té, která jistě zná laskavý osvobozující humor a ironii, polemiku vůči fanatismu a fundamentalismu, avšak odmítá vulgární projevy neúcty a nezodpovědné přilévání oleje do ohně nenávisti mezi lidmi a kulturami.

Ještě jednou: naprosto nesouhlasím s násilím a ničím nechci zlehčovat a omlouvat vinu vrahů, ta je neospravedlnitelná. Možná patří k svobodné kultuře i prostor pro dekadenci, nevkus a laciné provokace; ale hájíme-li svobodu kultury proti násilí a nenávisti, asi bychom se měli vyvarovat druhého extrému, totiž toho, abychom oslavovali dekadenci a cynismus jako symbol naší kultury a naší svobody: k svobodě patří zodpovědnost. Je zdravé, je-li lidská stránka náboženství předmětem humoru, a humor jistě může být legitimní zbraní proti nelidské podobě náboženství, která ve jménu posvátného vraždí; ale pokud by náboženstvím budoucnosti měl být všepohlcující průmysl zábavy a stav, v němž nikomu není nic svaté, pokládám za svou povinnost varovat také před tímto cynickým trendem naší západní kultury.

V debatě o Charlie Hebdo nevolám po cenzuře, nýbrž po odpovědnosti novinářů a *principu obleduplnosti*. Připouštím, že obhajujeme-li svobodu projevu jako jednu ze základních hodnot naší kultury a uvědomujeme-li si rizika spojená s existencí cenzurních úřadů, musí se do veřejného prostoru vejít i existence pornografie, kýče, bulvární špíny a vulgarit. Ježíš v evangeliu napomíná horlivce, kteří chtějí hned vyčistit pole od každého plevele: uklidněte se a nechte to na Bohu [...]. Domnívám se, že setkáme-li se v tištěném časopisu na stáncích s malůvkami, které předtím bylo možno spatřit jen na stěnách veřejných záchodků, je to spíš *daň za svobodu* než její nezpochybnitelný kulturní symbol.

V debatě o hranicích tiskové svobody se vícekrát ozvalo, že arbitrem zde může být jen soud, neboť co zákon nezakazuje a soud neodsoudil, nemá nikdo právo zpochybňovat. Tento názor prozrazuje nebezpečnou chybu myšlení: záměnu legitimacy za legalitu. Pokud bychom veškerou morálku chtěli vtěsnat do zákonů, a tedy vše, co zákon nezakazuje, považovali za správné, vyřadili bychom vše, co naši civilizaci chrání před úpadkem do barbarství: kulturnost, svědomí, vědomí odpovědnosti, vkus, cit pro hodnoty. Ano, souhlasím, že rozhodčím ohledně míry kulturnosti nemůže být žádná instituce a že vkus a hodnotová orientace jsou záležitosti do značné míry subjektivní, a navíc podmíněné dějinně-kulturními proměnnými. Ale právě proto je třeba, aby se o těchto věcech vedla klidná a kompetentní veřejná rozprava, z níž nesmí být nikdo předem vyloučen. [...]

Náboženství – ona vnější společensko-kulturní forma víry – jistě nemá být a nepotřebuje být chráněno před kritikou, humorem a satirou o nic více než třeba politika. Křesťanství neobyčejně získalo tím, že jako žádné jiné náboženství bylo vystaveno očištnému ohni osvícenské kritiky. Má vlastní teologie – stejně jako téměř celá současná křesťanská teologie – by byla mnohem chudší a povrchnější, kdyby nevzala vážně kritiku upadlých forem náboženství z úst Feuerbacha, Nietzscheho, Marxe či Freuda.

Avšak mění-li se kritika v hrubý výsměch a nejde-li jen o náboženské instituce, nýbrž o víru, o intimní vztah člověka k Bohu, který souvisí s lidskou identitou stejně hluboce jako rasa, národ a rodina (ať už se člověk do rodiny víry narodil, nebo si ji zvolil), tam by kulturní člověk měl sám cítit jistý ostych. Nedejme se mást tím, že západoevropští křesťané jsou už zvyklí být fackovacím panákem liberálních médií a i většina církevních představitelů ví, že je moudřejší projevy blasfémie na divadelních a festivalových scénách či na televizní obrazovce ignorovat, aby jim svými protesty nedělali zbytečnou reklamu.

Vojtěch Novotný

Vážený pane profesore,
rád bych připojil k Vaším textům několik poznámek, jimiž se pokusím ozřejmit, jaké otázky si nad nimi kladu.

Rozlišil jste cenzuru jako projev vnějšího omezení svobody vyjadřování a sebeomezení téže svobody slova podle principu úcty a odpovědnosti. Tedy právo a morálku, oprávněné a správné. Pokud Vám dobře rozumím, říkáte tím, že i ve věcech humoru, ironie, satiry, kritiky (dále jen: humor) – coby formy svobodného vyjádření – má platit pravidlo „co nechceš, aby jiní činili tobě, nečini ty jim“, „jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jedněte vy s nimi“. Míra citlivosti a hranice přípustného se může měnit, přece však lze při uplatnění onoho pravidla – a pouze tehdy – rozlišit náboženský „humor laskavý a osvozuující“ a „projev nenávisti“.

Z toho plyne, že ten typ humoru, který nazýváte dekadence, provokace, špína a vulgarita, není projevem mravně nelišného nevkusu, který bychom odbyli odmítavým estetickým hodnocením. Je to humor zlý. Může být vtipný, může být legální, není však správný: svoboda slova zahrnuje i svobodu k výročkám, jež jsou mravně nedobré, protože ubližují druhému. To neznamená, že se z „poškozeného“ (jednotlivého věřícího nebo náboženské obce) stává škarohlídský mravokárný arbitr. Rozlišení se přece opřelo o axiom zlatého pravidla, jež dává všemu etickému posuzování ráz personální, nikoli však subjektivní. V jeho světle by všichni měli být schopni poznat a uznat, že kde je zesměšněna lidská důstojnost, tam bylo učiněno něco mravně zlého. Nemělo by totéž platit tam, kde se humor v náboženských věcech mění „v hrubý výsměch“, jímž byl dotčen „intimní vztah člověka k Bohu“?

A co více, pokud je pravdou, co jsem z Vašich slov vyvodil, nemělo by z hlediska křesťanské víry platit, že kde je zraněna láska k bližnímu, kde jde o čin interpersonálně mravně špatný, tam jde také o čin teologálně hříšný – o hřích proti Bohu, který se nechává zraňovat tam, kde je zraněn ten, koho on miluje natolik, že za něj dal svého Syna? Teolog by si měl navíc v této souvislosti klást i otázku, zda existuje takový způsob mluvy o Bohu, a tedy i takový náboženský humor, který je mravně špatný a hříšný nejenom proto, že se dotýká věřícího člověka, ale i proto, že je neuctivý vůči samotnému transcendentnímu Bohu. Jinak řečeno, zda reálně existuje to, co náboženské tradice označují pojmem rouhání a co je zmíněno ve druhém přikázání. A také zda je tento hřích možný pouze zevnitř víry, nebo se ho může dopustit i ten, kdo víru v zesměšňovaného Boha nesdílí.

Ještě jedna otázka. Souhlasím, že morálku nelze vtěsnat do zákonů. Přece však jsou určité morální principy kodifikovány i právními normami, jež za účelem ochrany práv jednotlivce i společnosti zakazují určité skutky jako nepřipustné. Pak je ovšem oprávněné se ptát, proč by měla být z tohoto právně garantovaného minima společenské morálky vyňata ochrana náboženského

Erasmus Rotterdamský, satira Julius exclusus de caelis, 1513

Anonym, Papež a věroučné spory mezi Lutherem a Kalvínem, 16. století

přesvědčení před mravně špatným, resp. hříšným náboženským humorem, který víru zesměšňuje. Přesněji, proč by měla mít přednost svoboda slova a vyznání toho člověka, který způsobem, jímž ji užívá, zesměšňuje akt víry druhého člověka (*fides qua*), ba sám předmět víry (*fides quae*). Proč bychom měli dát za pravdu soudci Michalovi Ryškovi, který v souvislosti s hrou *Naše násilí, vaše násilí* uvedl, že umělecký projev, „pokud má potenciál přispívat k diskusi o otázkách veřejného zájmu, je právně přípustný i za cenu jisté oběti na náboženském sentimentu části věřících osob“?

Tomáš Halík

Milý kolego,

doporučoval bych úplně se v tomto případě vzdát kategorie „teologálně hříšného humoru“, která předpokládá, že my víme, jaký humor vadí Bohu a nad kterým se Hospodin jen shovívavě nebo dokonce pobaveně usmívá. Mnohokrát jsem si v životě kladl otázku po Božím smyslu pro humor (někdy se mi jeho humor zdál dokonce trochu „černý“), ale vždy jsem si zakázal dávat na ni definitivní odpověď – tu se dozvíme až v nebi, pokud tam dojdeme. Tady na zemi jsou to jen naše troufale lidské dohady, projekce našich strachů či přání (jako ostatně naprostá většina našich lidských spekulací o Bohu). Nevím o tom, že by církev dogmaticky definovala Boží smysl pro humor, a z Písma o tom víme jen maličko, a i to maličko (jak je v Písmu obvyklé) je plně protikladů: Boží smích, který patrně provázel jeho „shlédnutí“ na stavbu babylonské věže, a sarkastický smích nad podobnými podniky lidské pýchy, tvrdá ironie vůči rozzlobenému proroku Jonášovi či úmysl při stvoření oblud v knize Jób (podle některých překladů je Hospodin stvořil, aby se jim smál).

Věřící, prostí smyslu pro humor, na základě svého smělého „vědění, co je a co není rouhání“ ty druhé v dějinách často exkomunikovali nebo hned upalovali. My západní křesťané to máme naštěstí většinou za sebou, islám (nebo pravoslaví – viz kauzu Pussy Riot) ve své většině ne. Proto jsem v polemice s označováním Charlie Hebdo za „hrdiny naší kultury“ rozlišoval: ano, my katolíci jsme na ironii a provokaci už od renesance a osvícenství, od dob Rabelaise a Voltaira, zvyklí, a moudřejší představitelé církve je ignorují (méně moudří jim svými protesty dělají reklamu). Od osvícenství umíme rozlišovat mezi symboly a tím, co těmito symboly je označováno. Nemůžeme však totéž očekávat a bez dalšího vyžadovat od příslušníků kultury, která osvícenstvím neprošla (i když i od nich, pokud žijí v naší liberální a sekulární společnosti, musíme vyžadovat respekt k našim zákonům). Vždycky musíme přihlížet ke kulturnímu kontextu. Je to relativismus? Trocha relativismu, jak napsal kardinál Ratzinger, je vždycky zdravá.

Můj postoj je jasný: považuji novoscholastiku, onen nešťastný produkt „retrokatolicismu“ 19. století, s její zátěží ahistorického, esencialistického chápání náboženství a morálky, s jejím pokusem budovat teologii jako pozitivistickou „vědu o Bohu“, za něco, s čím je třeba se zcela rozejít. Nemůžeme se vrátit před Kanta, hermeneutiku a Wittgensteinův „lingvistický obrat“, nemůžeme poznání, že jakýkoliv výrok je třeba chápat a posuzovat v určitém dějinném a společensko-kulturním kontextu, zděšeně demonizovat nálepkami „relativismu, neomarxismu, multikulturalismu“ atd. atd. Pokus nadále stavět teologii a morálku na základech novoscholastické metafyziky nám neumožňuje porozumět světu a kultuře naší doby, vede k tomu, že se v ní církev pak pohybuje jako slon v porcelánu a dělá chybu za chybou.

Někteří – jako např. kolega Michael Žantovský – chtěli stavět do protikladu mé hodnocení kauzy „Charlie Hebdo“ a kauzy kolem hry *Naše násilí, vaše násilí*. Myslím, že nepochopili hluboký rozdíl mezi těmito dvěma fenomény. Pozorně jsem si prohlédl několik ročníků „Charlie Hebdo“ – přesvědčilo mne to, že ty vulgárně zesměšňující karikatury náboženských symbolů křesťanství i islámu byly jen lacinou provokací; nikdo mne nepřesvědčil, že v nich nalezl nějaký hlubší obsah. Autoři využívali tiskové svobody liberální západní společnosti a možná si mysleli, že muslimové jejich časopis nečtou (zesměšňovat podob-

Lucas Cranach st., Sauritt des Papst, 16. století

ně židovství by se neodvážili, protože by hned byli vyloučeni z oné liberální společnosti jako antisemité).

Jasně jsem řekl, že nezpochybňuji legalitu jejich počínání, nevolám po cenzuře a naprosto odsuzuji násilí proti nim, avšak odmítám je považovat za symboly a hrdiny naší kultury (jak to řekl tehdejší francouzský prezident). Označil jsem je – podobně jako pornografii – za „daň za svobodu tisku“; takové jevy nelze ve svobodné společnosti zakazovat, ale nevidím důvod, proč je oslavovat. Kultura svobodné společnosti předpokládá určitou úroveň morálního vkusu, vzdělání a osobní svědomí tvůrců i veřejnosti. Vкус a jeho kultivaci výchovou nelze nahradit cenzurou a tresty.

Frljićova hra *Naše násilí, vaše násilí* je něco zcela jiného než karikatury satirického časopisu – což však pochopí jen ten, kdo ji viděl a přemýšlel nad ní, nikoliv ten, kdo viděl jednu fotografii s komentářem, že tam „Pán Ježíš znásilňuje muslimku“ a bez přemýšlení a bez dostatečných informací na ni emocionálně, hloupě a nepřiměřeně reagoval. Frljićova hra nemá s „humorem“ nic společného, už proto je srovnání se satirami Charlie Hebdo neadekvátní; jde o zcela jiný žánr. Ta hra není povrchní provokací a především v ní vůbec nevystupuje historický Ježíš, jeho se ta hra vůbec netýká.

Ta hra je drastickým protestem proti moderním válkám, zneužívajícím náboženství. Byl to zejména protest proti válkám na Balkáně, tam Frljić skutečně zažil, že tehdy srbští „křesťané“ znásilňovali a vraždili muslimy a muslimky (a jinde tomu bylo naopak). Opakuji: Frljićova hra – i když mi vůbec nepřípadala dobrá a vkusná – nebyla lacinou blasfemií, nýbrž drastickým výkřikem: Podívejte se na náš šílený svět násilí, v němž se zneužívají i náboženské symboly!

Ty soudní protesty, do nichž se dal vtáhnout pan kardinál Duka – a které spíš byly pokusem o sebezviditelnění mladého právníka, který se předtím snažil do těch sporů zatáhnout mne (a já jsem odmítl se vyjadřovat k něčemu dřív, než hru uvidím) –, byly tedy naprosto neoprávněné a každému, kdo má ponětí o právu, muselo být jasné, že skončí prohrou. Tedy soudce Ryška měl naprostou pravdu, přinejmenším po právní stránce. Zda je však moudré vyžadovat příliš mnoho obětí od „sentimentu věřících osob“, je druhá věc.

Ovšem i tady je namístě *schopnost rozlišování* (byť tento diferencovaný přístup jistě „věřící osoby“ prohlásí za relativismus): Chceme-li být součástí západní kultury, která našťástí prošla osvícenstvím, měli bychom být schopni nadhledu, humoru a velkorysosti a nestavět se do role Božích advokátů. (Vzpomeňme na nešťastné Jóbovy přátele, kteří také toho věděli o Boží mysli příliš mnoho!) Nevzdávejme se principů liberální demokracie (která přes všechny slabiny je zřejmě tím „nejméně špatným ze všech politických systémů“), ale snažme se zároveň o porozumění pro kultury, které osvícenstvím dosud neprošly (jako je velká část islámského světa a svět křesťanských fundamentalistů); zkusme je zbytečně nedráždit. Snad jsem se tímto textem proti této zásadě příliš neprohřešil.

Anonym, Alegorie na katolické spiknutí ohrožující Anglii, 1643 (British Library)

Technicko-hospodářští pracovníci

V časopisu *Doxa* dostávají tradičně prostor akademičtí pracovníci naší fakulty a její studenti či absolventi. V tomto čísle bychom rádi představili také technicko-hospodářské pracovníky, kteří s výše jmenovanými spoluvytváří život na fakultě. Při přípravě těchto stran zazněl na Studijním oddělení citát z 2 Kor 6, 9: ... *jsme neznámí, a přece o nás všichni vědí...* Poprosili jsme tedy ty, kteří se starají o každo-

denní chod naší fakulty, aby se trochu představili. Někteří přijali výzvu rozkrýt, co pro ně zkratka KTF znamená, jiní napsali o tom, co je během práce těší nebo co právě čtou.

Omluvte prosím sníženou kvalitu některých snímků, které byly pořízeny v domácím prostředí během karanténních opatření.

Pavína Bílková

Studijní oddělení

Ing. Tereza Fatková, Ing. Michaela Kristová, Bc. Eva Roškotová

Nejsme tak divné, jak si myslíte...

... jen jsme závislé na dobré kávě...

... a máme rády jednorožce.

Mgr. Zuzana Matisovská

*Naše naděje
na lepší zítřky???*

Během výstavy prací studentů Fakulty architektury ČVUT, která představovala projekty modelů nové hypotetické budovy KTF.

Ekonomické oddělení

Ing. Eva Procházková

Ing. Soňa Prokošová

Ing. Irena Poděbradská

UK KTF – U nás řešíme, **kolik, kdo,** za co a na co dostane **financí.**

Zahraniční oddělení

PhDr. Petr Sládeček, Ph.D.

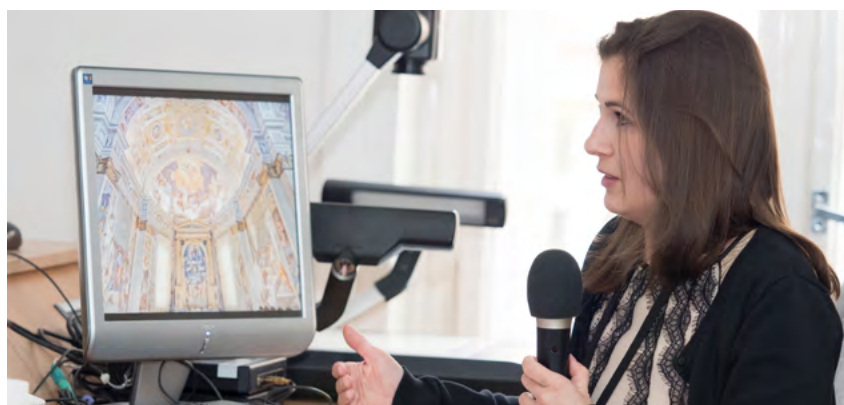
„Mám radost z milých kolegyň, kolegů, z příjemného prostředí. Z práce, která může být smysluplná. Snad i ve světě Franze Kafky lze být trochu Kristiánem (ne středověkým legendistou, ale úředníkem cestovní kanceláře ze stejnojmenného filmu).“

KTF – Kreativně / Transcendentální / Fraternita
a nebo snad Klerikálně / Tradiční / Frakce?

Vědecké oddělení

Mgr. Magdaléna Nová, DiS.

KTF pro nás všechny, kteří prošli činností Vědeckého oddělení, znamená nejen „ALMA MATER“, ale i „MAGISTRA VITAE“.

Referát služeb

Zdena Trojanová, Jan Poděbradský

KTF – Těší nás, když můžeme přispět k tomu, aby věci na fakultě dobře fungovaly.

Sekretariát děkana a Ústavu dějin křesťanské kultury

Mgr. Pavlína Bílková, Mgr. Jana Jansová

KTF – Kde jinde jsou lidi tak fajn? Těší nás, když je v našich kancelářích živo.

Při distribuci jogurtu, který před Vánoci zaplavil děkanát.

Knihovna

Mgr. Kateřina Bajtlová; Mgr. Tomáš Audy; ThLic. Nora Cuhrová; Eva Šolcová; Mgr. Marie Holubová; Ing. arch. Eva Příbylová, DiS.; Mgr. Marek Rychtařík, Ph.D.

Co právě čtete?

A. Opatrný, *Evangelizace a víra*; P. Kosorin, M. Škorpil, *Modrá knížka o běhání a životě*; J. Táborský, *Jazykové jednobubky* (T. Audy)

Čtu hezkou knihu z naší knihovny – *Kdo chodí tmami*, rozhovor A. Palána s Danielem a Jiřím Reynkovými. (E. Příbylová)

Četla jsem v poslední době dvě knihy, od Štěpána Smolena *Bud' kde jsi a Tiché roky* od Aleny Mornštajnové. (M. Holubová)

Jaký máte oblíbený citát:

Správně vidíme jen srdcem. To, co je důležité, je očím neviditelné. Antoine de Saint-Exupéry, *Malý princ* (E. Šolcová, K. Bajtlová)

V jaké knize byste se chtěli ocitnout a proč?

V knize *Deník pana Nuly* (G. Grossmith). Není to sice nijak závažně úžasná kniha, ale prostředí všeobecné průměrnosti ve mně vyvolává příjemně domácký pocit. (N. Cuhrová)

Foto: Vu Minh Hieu, Pavel Mikeska, archiv KTF

Dějiny umění jsou ten svět

S Marií Opatrnou rozmlouvá Pavlína Bílková

Jak Tě napadlo studovat najednou KTF UK a VŠE?

Po dokončení bakalářského studia Dějin křesťanského umění na KTF jsem si chtěla rozšířit možnost budoucího uplatnění. Rozhodla jsem se tedy pokračovat na fakultě v navazujícím magisterském studiu dějin umění. A zároveň jsem začala studovat na VŠE obor Arts management, který byl tou dobou směřován na další vzdělávání pracovníků v kulturních organizacích. Cítil na vzdělávání v oblasti managementu, projektového řízení, marketingu, ale v prostředí kultury.

A splnilo to Tvoje očekávání?

Těžko říct. *(smích)* Když jsem do toho vstupovala, tak jsem vůbec nevěděla, do čeho jdu. Studovat dvě vysoké školy najednou anebo kloubit vysokou školu se zaměstnáním je dost náročný režim. Proto obdivuji všechny, kteří do dálkového studia jdou i u nás na KTF. Ale zpětně vidím, že to svůj smysl mělo. Kromě toho humanitního oboru, kromě studia umění, jsem v sobě znovu našla schopnost myslet prakticky a systematicky, umět plánovat a strukturovat další kroky a také třeba znovuobjevit trojčlenku, ke které jsem se musela ve svých 23 letech opět vrátit. *(smích)*

A závěrečné práce na obou školách k sobě měly nějaký vztah?

Ne, to neměly. Na dějinách umění mi práce vykrystalizovala z bakalářky. Věnovala jsem se jednomu raně baroknímu malíři jménem Jan Jiří Hering. Na VŠE jsem se snažila udržet v kultuře, ale samozřejmě pohledem této školy. Takže jsem zpracovávala marketingovou strategii pražské Lorety.

A mohla jsi získané vzdělání uplatnit v praxi?

Já myslím, že ano. Vlastně ve všem, co mě potom potkalo, se nějak obě dvě školy promítly. Už na doktorském studiu na KTF jsme připravovaly s kolegyní Magdou Novou doktorandské konference. Obsahově to tedy spadá spíše k naší dejvické fakultě. Příprava konference, plánování jednotlivých kroků, ale i třeba propagace je takový „drobný“ roční projekt, ve kterém jsem však využila leccos z VŠE. A další zkušenost, projekt NAKI v Národním muzeu. Zde jsem byla členkou týmu projektu Archeologie na dosah, do kterého jsem vstupovala na pozici muzejního pedagoga. V průběhu projektu jsem jej ale začala také administrovat. Tudíž jsem například skákala od přípravy pracovních listů pro děti k ekonomickým tabulkám pro Ministerstvo kultury a zpět.

A co bylo největším přínosem každé z těch škol?

Na VŠE určitě ten návrat k praktickému myšlení a otevření očí pro širší svět, než jsou jen dějiny umění. A to, že mě naučili pracovat s Excelem. *(smích)* A studium dějin umění na KTF? Toho je strašně moc... snaha pochopit umělecká díla a pořádk se učit. Vědomí, že ten obor musí člověk dlouho studovat, aby se na věci začal dívat jinak. Že nejde jen o fakta, ale taky o tu dobu, kterou s uměním člověk stráví, aby se přiblížil k jeho pochopení. A dějiny umění mi samozřejmě daly ten krásný studentský život, kdy jsme se spolužáky jezdili na exkurze, ale i třeba chodili na pivo. Ekonomka pro mě byla určitý nástroj, kterým je možné se ve světě taky pohybovat. Ale dějiny umění jsou ten svět. Jak Vám upravuje pohled na svět víra, tak to dělají i dějiny umění.

PhDr. Ing. Maie Opatrná, Ph.D.
Ústav dějin křesťanského umění,
proděkanka pro rozvoj a vnější vztahy

Každý jednotlivec má svou práci a svým přístupem podíl na tom, jak je fakulta vnímána zvenčí.

To je zajímavé. Jaké vidíš paralely mezi vírou a dějinami umění?

Samozřejmě je tam základní provázání mezi katolickou vírou a uměním v tom smyslu, že z velké části byla katolická nauka obsahovým zdrojem pro umělecká díla. Předpokládám, že tvoje otázka ale mířila na osobní víru.

Přesně tak.

Myslím, že k věřícímu člověku, který se věnuje dějinám umění, umělecká díla s náboženskou tematikou v určitém okamžiku mohou promlouvat trochu jinak. Neříkám líp nebo hůř, ale jinak. Člověk má nějakou osobní zkušenost s tím, k čemu obrazy odkazují. Když máte před sebou obraz Panny Marie, například Immaculatu od Ludovica Carracciho z bolognské Pinakotéky, kterou mám velmi ráda, do vztahu k obrazu se vám nepromítá pouze znalost rukopisu umělce, typizace zobrazení Panny Marie, barevnost, datace. Promítá se vám tam i váš osobní vztah k Panně Marii. Nebo pokud sedíte v Assisi v kostele S. Maria degli Angeli před obrazem Porziunkulového zázraku sv. Františka a nepřemýšlíte pouze o obraze samém nebo o faktu, že jste na místě, kde pravděpodobně žil světec, který ovlivnil kulturní vývoj celé Evropy, ale zahrnete do toho i svou víru, může to být obohacující. Můžete se více přiblížit původní ideji, pro kterou tento samotný motiv vznikl, a důvodům, proč jej věřící v minulosti uctívali. Přidá vám to další možný úhel pohledu na samotné dílo. Zároveň se tím ale člověk nesmí nechat unést. Nikdy vás samozřejmě víra nesmí odvést od snahy o poznání prostřednictvím historických pramenů, studia dalších uměleckých děl a celého kontextu dané kultury.

To je pohled ze strany dějin umění. Ze strany víry vám samozřejmě umělecké dílo může nabídnout například určitou cestu kontemplace. Ale to všem věřícím, nejen těm, kteří se dějinám umění věnují.

A jak se stalo, že ses na KTF vrátila?

To byl asi neproniknutelný Boží plán. Už od dob doktorátu jsem vlastně prošla mnoha zaměstnáními. Od prodávání knížek v Akademii až k muzejnímu pedagogovi v Národním muzeu. Pak jsem doktorát zakončila rokem studia v Itálii. A po návratu rok pracovala v soukromém projektu, který se věnoval sv. Ludmile. Až pak jsem dostala nabídku pracovat na oddělení rozvoje a vnějších vztahů KTF. A protože jsem fakultu měla vždycky ráda, tak jsem tu výzvu přijala. A že PR takovéto školy výzva je! Ať hovoříte s kolegy z rektorátu, nebo jste na obecném školení pracovníků PR, vždy jste za někoho trochu mimo mainstream a tou „od těch farářů“.

Jelikož máme kanceláře vedle sebe, vidím, že na propagaci často spolupracuješ se studenty. Je to cílené?

Myslím, že v rámci propagace je to jeden ze základních kamenů, být v kontaktu se studenty. Jsou jedním ze základních elementů naší organizace, jsou tím jejím živým prvkem. Takže pokud by tam nebyli, tak by to nefungovalo. Ale je to běžná praxe všech fakult, že člověk z PR musí být blízko u studentů. A musí jim umět dát prostor tam, kde je to potřeba. U nás je možná jejich role i trochu větší, protože například spravují některé oficiální kanály sociálních sítí. Samozřejmě s určitou supervizí. Každopádně, je pořád kam růst a co rozvíjet.

Co jsou hlavní linie PR fakulty, které bys chtěla akcentovat? A naopak, kde nás tlačí bota? A co je podle tebe message, kterou by fakultní PR mělo vysílat?

Myslím si, že hlavní zpráva by měla být, že jsme rovným dílem vědeckou i vzdělávací institucí, kterou tvoří konkrétní společenství lidí. Možná to zní trochu jako klišé. Ale podle mě je v této jednoduché definici obsaženo všechno. Fakulta by měla produkovat vědecký obsah. Zároveň musí i učit. To ji třeba odlišuje od jiných vědeckých institucí. Výuka ji může i trochu motivovat k dalšímu vědeckému postupu. Nejdůležitější ale je, že to není nápis „Katolická teologická fakulta“, který má tuto definici obsahovat. Jsou to lidé v ní, kteří ji tvoří. A ti tento nápis tady a teď ožívují. A to si myslím, že je ta základní věc, kterou by fakulta měla vyzařovat.

Písař Hildebert u pulpitu a jeho pomocník Everwin, pol. 12. století (De civitate Dei, Praha, KK A 21a, f. 153r)

To je jeden úhel pohledu. Z druhého úhlu, máme určité nástroje, které se v našich personálních i finančních podmínkách snažíme co nejefektivněji využívat. Například sociální sítě, studijní veletrhy, náš web, rektorátní akce, na kterých participujeme. Ale pak je tu určitá nadstavba, v rámci které „svědčíme“ o našem životě s Katolickou teologickou fakultou, o práci jednoho každého z nás, ať jde o zaměstnance nebo studenta. Ať je ten život, zaměření nebo odborný názor seberozejší. A to už není pouze o těch nástrojích, které využívá mé oddělení. To je o každém člověku zvlášť.

Co Tě na té práci těší? A co jsou naopak z Tvého pohledu obtíže?

Potěší mě každé přihlášení se k fakultě, ať se jedná o studenta nebo pedagoga. Když se někde v tisku nebo na internetu objeví, že se daný člověk k fakultě hrdě přihlásil, tak to mě prostě zahřeje na duši. Myslím si, že ztotožnění se s institucí je velmi důležité. A pak mě velmi těší, když jsem na druhé straně rozhovoru s absolventem, jako teď ty. To je moje asi nejoblíbenější aktivita v rámci PR. A samozřejmě výuka, ať jsou denní studenti nebo posluchači Univerzity třetího věku.

A v čem vidím největší výzvu? Vnější vnímání fakulty není jen o tom, jaký máme letáček o studiu. Je to o tom, jak lidi z jejího středu pro fakultu žijí a jak o ní svědčí. Každý jednotlivec má svou práci a svým přístupem podíl na tom, jak je fakulta vnímána zvenčí, ať se jedná o studenta nebo o pedagoga. Má možnost spolupodílet se na tom, jaký obsah značka KTF nese.

Takže jde vlastně o budování značky, ke které se lidé rádi přiblíží.

Ano. Ale ta prestiž se vybuduje jen tou prací. Takže je to vlastně trochu začarovaný kruh. Ale ne neprorazitelný.

A teď odskočím úplně jinam. Jak si tu práci PR a výuku rozvrhuješ, aby to fungovalo? A co děláš pro to, abys z práce dokázala odejít?

PR a odborná činnost nejde stoprocentně odlišit. Odborný obsah na sociální sítě, popularizační přednášku nebo edukační materiál pro veřejný veletrh bez odborného „backgroundu“ neuděláš. Zároveň je třeba zvládnout všechnu administrativu, i přípravu na přednášky a určitou míru vědecké činnosti. A třeba sociální sítě do volného času prostě zasahují. Tam je potřeba asi trochu disciplíny, trochu obětování volného času, ale především spolupracovníci, na které se člověk může spolehnout. A co dělám, aby mi to volný čas nepřeválcovalo? Tak třeba dvakrát týdně chodím po práci cvičit a zvedat činky do tělocvičny. To, že nad sebou máte hrozbu dřepů navíc za pozdní příchod, vás z té práce prostě zvedne. *(smích)*

Detail dolní bordury s kuželkáři, 1530
(Lounský graduál Pavla Mělnického,
Louny, SOkA I G 8, f. 275r)

Radostné srdce hojí rány

Mgr. Ludmila Petrůj
Nemocnice Milosrdných sester
sv. Karla Boromejského

„Radostné srdce hojí
rány, kdežto ubitý
duch vysušuje kosti.“
(Přís 17, 22)

S Ludmilou Petrůj rozmlouvá Zuzana Matisovská

Keď Ludmilu Petrůj (27) pri prvom stretnutí privítal jej neskorší nadriadený so slovami: „Tak to jste vy, ta budoucí nemocniční kaplanka“, myslela si, že žartuje, pretože predpokladala, že ženy túto profesiu nevykonávajú. Rovnako netušila, že vďaka dobrovoľníctvu v nemocnici spozná svojho nastávajúceho manžela. Dnes mladá absolventka KTF UK (2017) vie, že tak objavila svoje povolanie a poslanie. Má za sebou trojročnú skúsenosť s prácou nemocničnej kaplanky v Nemocnici Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Prahe a doma maličkú dcéru Helenku, s ktorou je na materskej dovolenke.

Aká cesta vedie od štúdia teológie k nemocničnému kaplanstvu? Čím Ťa práca v nemocnici oslovila a čo Ťa na začiatku najviac prekvapilo?

K práci nemocniční kaplanky jsem se dostala díky dobrovolnictví v Nemocnici Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, kam jsem si chodila povídat s pacienty. Touha pracovat s nemocnými lidmi se ve mně rodila postupně a byla jistě ovlivněna mj. zkušeností s nemocí blízkých i mou vlastní. Jednou se stalo, že jsem potkala v dobrovolnickém tričku na nemocniční chodbě spolužáka, který šel navštívit svého nemocného spolubratra, a to se mi stalo „osudným“. Začal se o mé dobrovolnictví zajímat a následně mě seznámil s jiným spolubratrem, který je nemocničním kaplanem. Říkala jsem si, proč to nezkusit, alespoň budu mít praxi u nemocných, při které využiji studium teologie. Pod jeho vedením jsem absolvovala několik prázdninových praxí a cítila jsem se k této práci volána. Při ukončování studia jsem začala pracovat jako nemocniční kaplanka a následně absolvovala kurz/výcvik. Právě jeho náročnost mě na začátku nejvíce překvapila.

V čom vidíš dôležitosť práce nemocničného kaplana v krajine, ktorá je mnohými označovaná za ateistickú, či skôr kde sa väčšina ľudí nehlási k žiadnemu vierovyznaniu?

Západní medicína rozlišuje u človeka čtyri pomyslné složky: fyzickou, duchovní, duševní a sociální, přičemž plné zdraví je rovnováhou všech. Navzdory tomu vnímám, že v nemocničním prostředí je stále největší důraz kladen na rovinu fyzickou. Lidé ale často cítí, že si něco žádá i jejich duch či duše. Bývají pak otevření využít služeb nemocničního kaplana. Naše kultura je sice považovaná za ateistickou, nicméně mnoho lidí se v náročných životních situacích vztahuje k něčemu transcendentnímu, ať už je to nějaký obraz Boha, princip přírody či nějaké vyšší síly. Takovou náročnou situací pobyt v nemocnici často bývá a nemocniční kaplan je tím, se kterým může člověk o svém nitru hovořit a některé věci si ujasnit.

Každodennosť nemocničného kaplana sa odobráva v kontexte choroby, bolesti, smrti, vyúsťávajúcich existenciálnych otázok, líčenia sa, smútku atď. Môže takáto práca robiť človeku radosť? Je v nej priestor pre humor?

Zažívám poměrně dost radostných i humorných okamžiků, ať už s kolegy, dalším personálem či pacienty i jejich rodinami. Dobré klima je jedním z faktorů, které mi pomáhají zvládat míru stresu. Někdy je radost ze setkání a rozhovorů hlubší, spojená s vědomím, že jsem tam, kam mě Bůh posílá, i když se spolu s ním dotýkám lidských ran. Jindy je to radost nad dobrem v životech lidí, o které se se mnou sami podělí. Radost může být i skrytá v hloubi srdce,

Erhard Schoen, Ďábel hrající na dudy v podobě hlavy mnicha (Martina Luthera), 1525 (Wikimedia Commons)

Popíjející kozlík – parodie na erb objednavatele, 1402–1403 (Antverpská bible Konráda z Vechty, Antwerpen, Museum Plantin Moretus, M. 15.2, f. 2r)

podobná tomu, co popisují někteří svatí, když jsou šťastní, že plní Boží vůli, i když trpí. To objevují při modlitbě za nemocné, ale i u jejich lůžka.

Hovoriť sa, že humor má liečivé účinky. Máš skúsenosť, že je to naozaj tak?

Člověk díky humoru dokáže poodstoupit od sebe, svého problému, nebrat se tak vážně. Když se nezaměřuje na svou nemoc, pak bývá uvolněnější a klidnější, což jistě zdraví prospívá. Kromě humoru ulevuje také to, když člověk dokáže v nemoci spatřovat i nějaký smysl, něco se díky ní naučit.

Sociologické prieskumy často popisujú v tunajšej spoločnosti stále prítomné vytesňovanie smrti z bežného života a uvažovania. Ako vnímaš ochotu a schopnosť ľudí čeliť svojej konečnosti? Pozoruješ nejaké súčasné tendencie?

Setkávám se s tím, že se v první řadě se smrtí nechce smířit rodina pacienta. Vyvíjí na svého blízkého tlak, aby myslel pozitivně a zkoušel vše, co by mohlo vést k uzdravení. V takovém prostředí se málokdy nemocný světuje se svými niternými myšlenkami a obavami. Ale právě přemýšlení a často i mluvení pomáhá vyrovnávat se s nastávající smrtí, protože přestává být „strašákem“ v nevědomí. Někdo si chce před smrtí urovnat jisté záležitosti, stihnout se rozloučit, prosit o odpuštění atd. Někdy smrt vytěsňuje i samotný pacient, ale většinou, když se blíží, pozná to. Víra často pomáhá lidem umírat pokojně, i když špatný obraz Boha může naopak situaci ztěžovat.

Premieňa táto práca nejak Tvoj pohľad na svet? Ako s ňou komunikuje Tvoj osobný život?

Díky práci si více uvědomuji, jak je každý okamžik jedinečný. Žádný rozhovor se nebude opakovat. Stejně tak každý den a chvíle, které prožívám v rodině. Život v rodině mi poskytuje pro tuto práci zázemí. Naopak z práce si domů přináším posílené vědomí toho, co je v životě opravdu důležité. Velkým svědectvím pro mě je, jak někteří lidé dokážou přijmout své místo v životě navzdory náročným nemocem. Nejednou za tím stojí hluboká víra v Boží prozřetelnost, ale také velké boje.

Aké vlastnosti a schopnosti by mal mať nemocničný kaplán? V ktorých oblastiach na sebe potrebuje pracovať?

Měl by umět pracovat v multidisciplinárním týmu, být chopen sebereflexe, zakotvený ve své konfesi. Nemocniční kaplan potřebuje rozvíjet svou modlitbu a vztah k Bohu. Pro samotné doprovázení je velmi dobré, když má duchovní vedení či nějaké společenství. Velkou pomocí je neustálé prohlubování znalostí a komunikačních dovedností díky supervizím, konferencím a přednáškám určeným přímo pro nemocniční kaplany či pro zdravotníky. Sama jsem se naučila překonávat své hranice v navazování vztahů a lépe naslouchat lidem, nezůstat na povrchu, ale vnímat melodii jejich srdce.

Čo vnímaš ako najťažšie na tejto práci?

Jedna z náročných věcí je psychohygiena – abych si nebrala práci příliš domů, ale abych také měla kde čerpat. Dále být autentickým svědkem Boží lásky, ale odhadnout správnou míru, jak lidem víru a spirituální hodnoty nevnucovat, ale zase naopak nepromarnit příležitost ke svědectví. Těžké pro mě bývá i rozhodnout se, kam rozhovory směřovat, najít jakousi rovnováhu mezi požadavky kladenými na odbornost nemocničního kaplana a hlasem Ducha svatého. V neposlední řadě je to náročnost samotných situací, v nichž slova vážnou a nemocniční kaplan je povolán být s člověkem v jeho tísni, stát jakoby pod křížem Kristovým.

Je nejaká oblasť teológie, ku ktorej sa vraciaš kvôli tomu, že s tvojou prácou rezonuje, či preto, že ti je jednoducho blízka? Považuješ teologické vzdelanie za skutočne potrebné pre prácu nemocničného kaplána?

V rozhovorech se lidi nejvíce zajímají o oblasti církevních dějin a etiky, které znají např. z médií či z vlastního života. Stává se, že mě chce někdo nacytat

na nějakou kauzu z církevních dějin. Je dobré o tom něco vědět, ale teologická témata nebývají hlavním problémem, se kterým lidé přichází. Bývá jím spíš něco osobnějšího, niternějšího. Osobně se ráda vracím k dogmatické teologii a biblistice, které jsou vlastně páteří teologického uvažování. Teologické vzdělání je velkou pomocí ve službě nemocničního kaplana, jelikož k lidem přichází v rámci nějaké konfese. Ta má kořeny, vývoj, tradici a učení, které díky studiu teologie můžeme poznat. Samozřejmě u nemocničního kaplana nelze opomenout osobní poznávání Boha, ve které mi je teologie také nástrojem.

Stretávaš sa s tým, že i ľudia, ktorí sa nehlásia k žiadnemu vierovyznaniu, dokážu nájsť v chorobe a smrti nejaký zmysel? Akým spôsobom sa im darí so situáciou vyrovnat?

Stává se, že lidé kvůli své nemoci přehodnotí svůj žebříček hodnot. Nelze to zevšeobecňovat, ale setkala jsem se s lidmi, pro které najednou přestávala být na prvním místě jejich práce či kariéra a více se zaměřovali na vztahy a rodinu. Obecně také více přemýšlejí nad smyslem života. Někoho zkušenost nemoci a blízkosti smrti vede k hledání nadpřirozena či přímo k Bohu, případně k vyrovnávání se s představami o Bohu.

Čo môže nemocničný kaplán ponúknuť blízkym chorého či umierajúceho človeka?

Podobně jako pacientům může být nemocniční kaplan nápomocen jejich blízkým nejen v otázkách spirituality a hodnot, ale často se objevují obavy o nemocného blízkého, kterými ovšem jeho samotného nechce okolí zatěžovat. U umírajících pacientů může kaplan rodinně pomoci s loučením, smiřováním se s faktem smrti i při hledání odpovědí na existenciální otázky. Často mají zájem o společnou modlitbu či rituál. Mohou např. udělat společně něco pěkného se svým blízkým a pak na to následně vzpomínat.

Lazebnice a monstra, 14. století (Bible Václava IV., Wien, ONB cod. 2760, f. 130r)

Revokace a renovace teologické fakulty

IVANA ČORNEJOVÁ

K založení pražské univerzity se vztahují tři listiny, na jejichž pozdějším výkladu lze doložit klíčové tendence, které jsou tak charakteristické pro dějiny naší *alma mater*: rozepře mezi mocí státní a církevní, proticírkevní pnutí, antiněmecké nálady, ale i tenze protičeské. V chronologickém pořadí první z nich je bula papeže Klimenta VI. z 26. ledna 1347, druhou listina ze 7. dubna 1348 a konečně tou třetí je písemnost vydaná rovněž Karlem dne 14. ledna 1349 v durynském Eisenachu. V papežské bule ustavující v Praze obecné učení (*studium generale*) se kromě jiného praví, že má vzkvétat v kterémkoliv povoleném oboru, tedy implicitně se předpokládá i vznik fakulty bohoslovecké. Sedmý den měsíce dubna si naše univerzita každoročně slavnostně připomíná své založení Otcem vlasti, jenž vyjádřil svou náklonnost obyvatelům českého království, kteří už se nebudou muset doprošovat almužny v cizích zemích, když budou mít doma prostřený stůl k hostině (míněn je hodokvas ducha). Tak zní stručná parafráze skvostné a notoricky známé arengy Karlovy listiny. Karlův notář nepochybně reflektoval panovníkův upřímný úmysl, ale rétoricky zdobný text pochází ze starší formulářové sbírky a byl použit i v jiných fundačních listinách. Eisenášský diplom vydal Karel ze své moci krále Říše římské a zaručil členům pražské akademické obce ochranu i na říšském území. Právě toto „trojjediné“ založení zavdalo příčinu k následným sporům. Církevní kruhy pokládaly za jedinou pravou fundaci tu papežskou, kterou naopak jiní považovali jen za „svolení“ ke skutečnému založení Karlem IV. A Eisenášský diplom se zdál ospravedlňovat tvrzení, že *alma mater Pragensis* byla nejstarší „německou“ univerzitou. Důležité je, že v Praze vzniklo kompletní obecné učení, jehož vrcholem byla fakulta bohoslovecká.

Fatální řešení kardinální otázky, zda toto obecné učení vděčí za svou existenci moci církevní či státní, se projevilo už na počátku 15. století a podstatně narušilo zdárný rozkvět školy. V roce 1409 Václav IV. nebyvale zasáhl do akademické autonomie, když v Dekretu kutnohorském změnil poměr hlasů univerzitních národů a většina studentů a profesorů „nečeských“ národů Prahu opustila. Český národ zůstal fakticky osamocen, nadto se řada mistrů otevřeně přiklonila k reformnímu hnutí a právě jejich rozmáhající se kacírské názory vedly autority shromážděné na kostnickém koncilu k suspenzi pražské univerzity. Dekret *Revocatio studii Pragensis*, koncipovaný jako odvěta za univerzitní deklaraci o spasitelnosti, závaznosti a užitečnosti přijímání svátosti pod obojí způsobou, suspendoval veškerá práva a privilegia univerzity, zastavoval všechny akademické akty a zakazoval udílení gradů. Platnost dekretu nebyla zcela definitivní a dokument by pozbyl účinnosti, pokud by se potrestaná instituce zřekla

hereze, což se ovšem nestalo. Dekret byl vydán v roce 1417, ale přesné datum se nepodařilo doložit. Největší znalec právních dějin předhusitské univerzity Jiří Kejř soudil, že k tomu došlo nejspíš v létě či na podzim zmíněného roku. I kdyby se akademická obec dekretu vzepřela, stále zůstával jejím kancléřem pražský arcibiskup, de iure nejvyšší představitel obecného učení. Problém ale spočíval v tom, že zakladatelem univerzity, nebo jedním ze zakladatelů, byl držitel Svatopetrského stolce a nyní si jeho práva osoboval koncil! Zanedlouho však Martin V., sám v Kostnici zvolený, koncilní výnos potvrdil. Během husitské revoluce se univerzita na koncilní výnos i papežovu konfirmaci pramálo ohlížela, ačkoliv se sama ocitla, zejména ve dvacátých letech, na pokraji zániku a začala se probírat k životu až po roce 1429. Legát koncilu basilejského ještě v roce 1433 v Praze vyjádřil jasnou pochybnost o legitimitě obecného učení, ale naopak papež Mikuláš V. v roce 1447 univerzitní práva konfirmoval.

Pro bohosloveckou fakultu ovšem koncilní dekret z roku 1417 znamenal skutečný a definitivní konec de facto. Už o čtyři roky dříve, v souvislosti se spory o Husovo učení, byl počet mistrů na fakultě snížen na polovinu a akademická kariéra zbylých čtyř skončila s koncilním výnosem. Někdejší vyučujícím na pražské teologii byl například Husův bývalý přítel a později ideový odpůrce Štěpán Pálec, jenž se po svém kostnickém vystoupení uchýlil na krakovské univerzitě v Polsku. Zajímavý je osud jiného pražského mistra a světitího biskupa Heřmana z Mindelheimu, jenž byl zajat v roce 1417 Čeňkem z Vartenberka, který ho donutil na svém hradě Lipnici vysvětit na kněze utrakvistické kandidáty. Tento nebyvalý čin připomíná i posměšná báseň z katolického prostředí: „Světilit se na Lipnici, budú z nich kati i biřici“. Praha zůstala bez teologických studií až do poloviny 16. století. Na univerzitě, omezené ovšem jen na jedinou artistickou (tzn. filozofickou) fakultu, se sice sporadicky konaly nějaké bohoslovecké přednášky, mohli tam studovat a působit i katolíci, pokud by byli ochotni přísahat na kompakтата.

V roce 1556 pozval Ferdinand I. v součinnosti s českou katolickou stranou, především špičkami šlechty a bohatého měšťanstva, k posílení a obnovení pravé víry do hlavního města Českého království jezuity. Prvních dvanáct otců v čele s Belgicánem Ursmarem Goissonem vyslal do Prahy ještě nedlouho před svou smrtí sám zakladatel Tovaryšstva Ježíšova Ignác z Loyoly. Člen řádu Petr Canisius, nazývaný apoštolem Německa, doporučil už s předstihem uvedení jezuitů do českých zemí a zvolil za místo jejich působení dominikánský klášter u Sv. Klimenta na staroměstské straně Kamenného mostu. Klášter nebyl zcela opuštěn ani zdevastován, ale pobývali v něm pouze asi tři mniši, kteří se nyní museli vystěhovat. Možná i tato skutečnost byla (kromě věroučných rozdílů) jedním z podnětů k nevráživosti mezi pražskými jezuitami a dominikány. Od začátku se u Sv. Klimenta počítalo se zřízením škol, protože už v této době, de facto nedlouho po schválení řádu papežem roku 1540, si jezuité dobyli jako pedagogové vynikající renomé a skutečně začali v Praze nedlouho po svém příchodu vyučovat. Daný stav byl stvrzen v privilegiu Ferdinanda I. z 15. března 1562, kde se hovoří o vzniku nižších i vyšších studií,

tedy gymnázia a fakult filozofické i teologické. Vznikla tak jezuitská univerzita s právem veřejnosti a právem udílení veřejně platných gradů. Ferdinandův zakladatelský čin byl potvrzen privilegii Maxmiliána II. a Rudolfa II. a konečně roku 1616 císař a český král Matyáš výslovně povýšil tuto Ferdinandovu akademii na obecné učení. Hned po roce 1562 se rozběhla výuka i na teologii, ale pražské bohosloví nemělo před rokem 1618 často obsazené všechny katedry a muži toužící po doktorátu teologie, jako nejvyšší možné tehdejší učené hodnosti (dosahovalo se jí až po nejméně desetiletém studiu), se museli vydávat do Štýrského Hradce. Přesné počty studujících sice neznáme, ale víme, že mezi lety 1577–1602 bylo uděleno zhruba 150 bakalareátů teologie a mezi profesory se objevili už i muži českého původu.

Do roku 1618 spolu soupeřily v Praze dvě vysoká učení – starobylé utrakvistické Karolinum a jezuitské Klementinum. Toto soupeření se odehrávalo v duchu prestižního zápolení, snahy získat co nejvíc zájemců o studium. Vše se skončilo po vypuknutí stavovského povstání roku 1618, kdy byli jezuité vyhnáni do exilu. Po Bílé hoře se situace obrátila. Jezuité se vrátili hned v listopadu a záhy znovu otevřeli své školy. Většina vznikajících rekatolizačních projektů počítala s tím, že v Čechách mohou napříště být jen školy katolické a rekatolizace měla začít u pražské univerzity provinilé dlouholetou herezí. O jejím osudu se nyní rozhodovalo převážně na panovnickém dvoře ve Vídni. Ferdinand II. spolu se svými rádci, mezi nimiž vynikal jeho zpovědník Vilém Lamormaini, rozhodl v roce 1622, že Karolinum převezmou jezuité, budou zde obnoveny fakulty lékařská a právnická a konečně vznikne opět kompletní čtyřfakultní univerzita, když se filozofie a teologie doplní z Klementina. Poté se rozhořel spor trvající více než 30 let, jehož aktéry byli příslušníci vítězné církve katolické a panovnické moci. Pražský arcibiskup kardinál Vojtěch Harrach se hlásil o svá dávná kancléřská práva, která jezuité hodlali přizpůsobit svým zvyklostem, do sporu se vložila kurie, Congregatio de Propaganda fide, a panovník se své iniciativy rozhodně nehodlal vzdát.

Definitivním vyřešením celého sporu byla univerzitní unie z roku 1654, kdy vznikla Univerzita Karlo-Ferdinandova (pod tímto názvem ostatně existovala až do roku 1920!). Karolinské fakulty právnická a lékařská byly s konečnou platností doplněny „dobře zřízenými“ jezuitskými fakultami teologickou a filozofickou z Klementina. Ačkoli tu panovník – Ferdinand III. – jako představitel světské moci dosáhl vítězství nad mocí duchovní, zjevně nikdo už neuvažoval o obnovení starodávné karolinské teologie zaniklé v předvečer husitské revoluce. Pražská bohoslovecká fakulta se po dlouhá léta 17. věku honosila tak významnou osobností, jako byl jezuita španělského původu Rodrigo Arriaga, přední představitel druhé scholastiky. Platilo prý tehdy pořekadlo: Pragam ire, Arriagam audire.

Po roce 1654 byla bohoslovecká fakulta nedílnou součástí alma mater Pragensis. Od osvícenských reforem sice ztratila své prvořadé postavení, ale ze svazku univerzity byla vyloučena až komunisty na počátku padesátých let 20. století.

Josef Poul

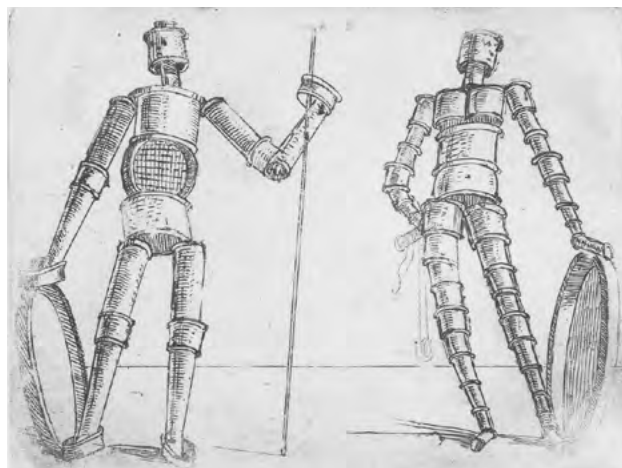
(1910–1990)

Jiří Skoblík

Zamýšlíme-li se nad životem a odkazem tak zasloužilého člověka, jakým byl P. Josef Poul, rektor kněžského semináře v Litoměřicích, který zemřel necelý rok po nadějném listopadu 89, je příležitost zamyslet se nad rolí rektora semináře jako takovou. V jeho ruce je zvažování způsobilosti kandidáta kněžství pro tuto významnou funkci v církvi. S tím souvisí i nepopulární kroky, kdy poznává nutnost vyloučit z další přípravy bohoslovce, i když ten je přesvědčen o své způsobilosti. Je to snad projev necitlivosti? Nikoliv, ale spravedlnosti, která poslouží i také vyloučenému. Co v ohledu této náročné funkce můžeme říci o knězi, na kterého vzpomínáme?

Od akademického roku 1966/67 byl jmenován rektorem jediného kněžského semináře v Litoměřicích. Po krátkém intermezzu Pražského jara vedl seminář do náročné doby normalizace. Ve funkci rektora působil do odchodu do důchodu v roce 1974. Během doby svého působení vychoval téměř jednu generaci kněží či pozdějších biskupů. Někteří působí dodnes. Ani v důchodu nezůstal nečinný. Chtěl zůstat k dispozici návštěvám a pracoval na různých překladech. Velmi důležitý byl jeho kontakt s bohoslovci, kněžími a věřícími. Ačkoliv s ním někteří nesouhlasili v jeho způsobech výchovy, jednomyslný souhlas a obdiv je u vedoucího pastýře spíš podezřelý a nikterak jeho pověsti neuškodí, zejména jeho příkladné pravověrnosti. V jednom zachovaném svědectví se dovídáme, že Josef Poul byl jeden z příkladů v církvi, kdo realizoval slova Kristova: „Milosrdenství chci, a ne oběti.“ Věříme, že když ve svých osmdesáti letech předstoupil před Pána života i smrti, našel nebeské milosrdenství, které praktikoval v pozemské formě.

Giovanni Battista Bracelli, Postavy složené z trubek a sít, 1624 (The Metropolitan Museum of Art, New York)

Vitebsk

NADĚŽDA KRUGLOVÁ

První jarní den letošního roku... Vystupuji z vlaku na nádraží rodného města umělce, který ve svém životě a tvorbě dokázal propojit naprosté protiklady: běloruské „městečko“ s pařížskou emigrací, židovské tradice s křesťanstvím – Marca Chagalla. Vitebsk mě bohužel nepřivítal ani zamilovanými létajícími nad městem, ani Židem hrajícím na houslích, ani různobarevnými kozami a slepičkami vedle šilhajících domečků.

Dnešní Vitebsk je běloruské město ležící na řece Západní Dvině s populací cca 400 000 lidí. Jedním z hlavních vzdělávacích center města a celého vitebského regionu je Vitebská státní univerzita P. M. Mašerova. Právě ke studiu na její umělecko-grafické fakultě se mi podařilo získat stipendium na podporu studia v zahraničí v rámci Fondu mobility Univerzity Karlovy. Několik prvních dní ve Vitebsku jsem věnovala seznámení s univerzitou, městskou knihovnou a archivem. Chtěla bych poděkovat zejména pracovníkům mezinárodního oddělení Vitebské univerzity, kteří vytvořili co možná nejpřívětivější atmosféru pro můj výzkum.

Samozřejmě jsem se těšila na seznámení také s kulturním životem města Vitebsk. Celé město přímo dýchá vzpomínkami na Chagalla, Maleviče a Lisického, na jejich uměleckou školu, na suprematismus a UNOVIS. Když už jsem měla pocit naplnění svých nejtajnějších snů, přišlo další příjemné překvapení v podobě objevení nedalekého pozemku Zdravnevo. Ten patřil ruskému malíři Iljovi Repinovi. Ilja Repin zde strávil letní sezóny poslední dekády 20. století. Podle skic samotného umělce byl přestavěn dům, ve kterém zde žila malířova rodina, a byla vysazena lipová a smrková alej. Repin tu přijímal návštěvy jen zřídka, stavba domu pokračovala pomalu a umělec nechtěl zvát hosty do rozestavěného domu. Na svůj svátek (20. července) však Repin nejednou uspořádal masové oslavy. Zval sousedy, ale i rolníky. Jednu z těchto oslav zachycuje kresba, která je uložena v Praze. Někteří historici se domnívají, že zakoupení tohoto prostranství na břehu řeky Dviny u Vitebska Repinovi doporučil židovský umělec Yehuda Pen, první učitel Marca Chagalla.

Vraťme se nyní zpátky do centra Vitebska na ulici, která nyní nese jméno Marca Chagalla. Nedávno zde bylo otevřeno muzeum historie Vitebské lidové umě-

foto: N. Kruglová

lecké školy. Nejde o jakési místní historické regionální muzeum, ale o jedinečný multimediální projekt, který vypráví příběh o ruské avantgardě a o těch, díky nimž Vitebsk navždy vstoupil do světových dějin umění. Právě zde, v tomto muzeu, jsem konečně měla to štěstí spatřit Vitebsk z Chagallových obrazů, jeho rodné židovské „městečko“, ve kterém hned po revoluci vzniklo jedno z nejdůležitějších kulturních a uměleckých center státu. Vitebsk, ve kterém Marc Chagall otevřel školu, na níž učili El Lisický a Kazimir Malevič. Vitebsk, který však jmenovaní opustili začátkem dvacátých let 20. století.

Když jsem po prvním týdnu ve Vitebsku začala psát tento text o svém zahraničním výjezdu, nemohla jsem tušit, co se stane během několika příštích dní. Bohužel, místo plánovaných tří měsíců jsem strávila ve Vitebsku pouhé dva týdny. Kvůli světové pandemii (ještě na začátku roku jsem netušila, že by mě mohla v mém výjezdu takto ovlivnit) jsem se rozhodla předčasně vrátit do České republiky. Zvláště bych chtěla poděkovat všem, kdo se mnou byli v neustálém kontaktu a interpretovali mi všechny aktuální informace. Mé poděkování patří především referentu zahraničního oddělení naší fakulty.

Věřím, že se do tohoto pohostinného města ještě jednou vrátím a znovu se vydám hledat v jeho malebných uličkách chagallovské postavy. Nakonec, jak sám Chagall napsal: „Tady je moje duše. Hleďte mě tady, tady jsem já, moje obrazy, můj původ“ (Marc Chagall: Moja žizn. Petrohrad 2012).

foto: N. Kruglová

Obhájené disertační a rigorózní práce

Dějiny křesťanského umění

HAMRLOVÁ, Anna. *Nástěnná malba v městském prostředí 16. a počátku 17. století na pomezí Čech a Moravy* (dějiny křesťanského umění, obhajoba 19. 9. 2019)

Nástěnná malba 16. a počátku 17. století městského prostředí patří k dosud spíše opomíjeným tématům, její umělecké ztvárnění i ikonografická koncepce však mnohé vypovídají o životě obyvatel doby renesance. Výtvarný fenomén byl v disertační práci studován na pomezí Čech a Moravy, v současné době odpovídající okresům Havlíčkův Brod, Pelhřimov a Jihlava. Toto rozdělení zároveň umožňovalo systematické bádání i soupis dochovaných maleb. Studie se zabývá nejprve souhrnem pestré historické situace v dané lokalitě a náboženského dění spjatého převážně, nikoliv však výlučně, s novoutrakvismem a luterstvím, které navázaly na zdejší utrakvistický základ z doby husitské. Jedním z cílů práce tak bylo studovat vztah náboženského vyznání a uměleckého či ikonografického ztvárnění maleb. Důležitou otázkou představovaly také vybrané umělecké zdroje spjaté převážně s grafickou produkcí doby.

BARTUŠKOVÁ, Alice. *Řehole a múzy: Bratři kapucíni ve službách umění na prahu českého baroka* (dějiny křesťanského umění, obhajoba 19. 9. 2019)

Disertační práce si za cíl bádání vytyčila opomíjené téma kapucínských bratrů malířů na pomezí manýrismu a barokní doby. Tomuto fenoménu v malířství, který není charakteristický pouze pro řád kapucínů, ale rovněž pro jiné církevní řády, se dosud nikdo komplexněji nevěnoval. S prvními kapucíny do Čech přišel kapucínský bratr Paolo Piazza, který ve své tvorbě čerpal z odkazu benátské školy 16. století. Byl všestranným malířem, vytvářel nejen malířská plátna, ale také nástěnné malby a jeho malířský rukopis nebyl jednotně vymezen. Piazza působil v kapucínských kláštrech v Praze a Brně za vlády Rudolfa II., pro samotného císaře vytvořil několik uměleckých děl. Práce přispěla k dalšímu bádání Piazzova působení v českých zemích a otevřela další dosud nezodpovězené otázky k této problematice.

VOBOŘILOVÁ KADLECOVÁ, Žaneta. *Památková péče na území Prahy v období protektorátu Čechy a Morava* (dějiny křesťanského umění, obhajoba 19. 9. 2019)

Téma ochrany pražských památek v období let 1939–1945, které se nesmazatelným způsobem zapsalo do naší kulturní historie, dosud bylo badatelsky nevytěženým tématem. Problematika ochrany památek v období protektorátu je velmi rozsáhlá. V českém prostředí jde o téma velmi málo zpracované, a proto o otázkách tehdejší památkové péče panují někdy zkreslené představy. Uchopení tohoto tématu často komplikuje nejen absence některých dokumentů, ale

i nevyjasněné postoje řady protektorátních památkářů. Jak ukázala na základě dobových dokumentů disertační práce, okolnosti ochrany památek na území Prahy v období nacistické okupace za druhé světové války byly složitou spleť nejen specifických úkolů a problémů, ale i politických a osobních zájmů. Stranou zájmu nezůstaly ani sbírkové fondy institucí, k jejichž ochrannému zabezpečení docházelo opětovně podle soupisu německé okupační správy.

KODIŠOVÁ, Lucie. *Materiály ke zlatnictví na dvoře Karla IV.: zlatnické práce v zahraničí* (dějiny křesťanského umění, obhajoba 19. 9. 2019)

Mezi odvětvími dvorského a církevního umění připadala ve středověku významná role zlatnictví. Početní zlatníci vytvářeli nejrůznější předměty využívané na vladařském dvoře každodenně i při ojedinělých ceremoniálech, stejně tak jako v bohoslužebném provozu významných církevních institucí. Zlatnické výrobky byly ve středověku dle svědectví listin, účtů a inventářů nejhojnějšími uměleckými zakázkami. Na rozdíl od ostatních běžně užívaných předmětů denní potřeby byly zlatnické práce nositelkami přídavných významů a funkcí a vzhledem k drahocennosti použitého materiálu měly prakticky výhradně reprezentativní charakter. Několik desítek zachovaných, více či méně izolovaných zlatnických prací souvisejících s Karlem IV. a jeho okolím, jsou významnými umělecko-historickými dokumenty. Cílem práce bylo přispět k jejich poznání shromážděním informací o dílech uložených v zahraničí a jejich kritickým zhodnocením.

Teologie

ŠMEJDOVÁ, Barbora. *Jazyk moderní apologetiky u C. S. Lewise* (obor katolická teologie, obhajoba 18. 2. 2019)

Disertační práce se zabývá otázkou, jaký by měl být jazyk apologetiky v současném světě, aby bylo možné komunikovat obsah křesťanské víry nevěřícím. K otázce přistupuje skrze dílo C. S. Lewise. Po úvodu a biografické části následuje rozbor Lewisových gnozeologických východisek a jeho teorie jazyka, zvláště mýtu a metafory, i jejich schopnosti zprostředkovat pravdivé poznání. Navazuje text, který ukazuje, že autentická křesťanská imaginace je nedílnou součástí každého dobrého apologetického textu. Poslední kapitola se věnuje jednotlivým žánrům apologetiky a na základě Lewisovy zkušenosti ukazuje jejich přínosy a omezení.

ŘEHÁKOVÁ, Veronika. *Buditel, historik, apologeta Matěj Procházka (1811–1889)* (obor katolická teologie, obhajoba 2. 10. 2019)

Práce je věnována významné postavě náboženského a vlasteneckého života na Moravě ve druhé polovině 19. století, členovi tzv. Sušilovy družiny. Přináší Procházkův podrobný životopis, mapuje význam jeho osobnosti z pohledu současníků a následujících generací, podává celkovou charakteristiku tohoto muže a poskytuje bibliografii tohoto spisovatele, jehož díla se týkala církevní historie a hagiografie, jazykovědy, přírodních věd a filozofie, apologetiky, morálky, sociálního učení a několika dalších oborů. Všechna uvedená témata jsou analyticky a kriticky zpracována.

8. 1. zimní kolokvium doktorandů církevních a obecných dějin
11. 1. Den otevřených dveří
21. 1. proběhla slavnostní ekumenická bohoslužba pro studenty, pedagogy a zaměstnance teologických fakult v rámci Týdne modliteb za jednotu křesťanů v kostele Jana Křtitele Na Prádle
22. 1. Den otevřených dveří
29. 1. zasedání AS KTF
16. 2. uzavření ankety studentského hodnocení výuky v SIS
4. 2. Doc. David Svoboda úspěšně zakončil habilitační řízení
- 13.–16. 2. účast KTF na veletrhu Památky – Muzea – Řemesla
18. 2. vernisáž prací studentů Fakulty architektury ČVUT: v prostorách KTF bylo vystaveno 14 projektů nové hypotetické budovy fakulty
19. 2. pronesl prof. Dr. Egbert Ballhorn z TU v Dortmundu přednášku „The Psalter as a House of Voices: On the Possibility of a Christian Reading of the Psalms“
26. 2. mše svatá s udílením popelce
29. 2. termín pro podání přihlášek ke studiu v 1. kole přijímacího řízení
4. 3. mše svatá za zesnulou Markétu Jirů
10. a 16. 3. byla vyhlášena mimořádná opatření v souvislosti s epidemií viru COVID-19; výuka byla převedena na distanční formu, provoz fakulty omezen, akce plánované na období březen–červen zrušeny
14. 3. Zimní miniškola liturgiky: z důvodu mimořádných opatření online
16. 3. zemřel PhDr. Vratislav Slezák, bývalý pedagog KTF
25. 3. zasedání AS KTF
29. 4. zasedání AS KTF
30. 4. podání doktorandských přihlášek
18. 5. obnoven limitovaný prezenční studijní provoz
27. 5. zasedání AS KTF

BROŽ, Jaroslav (ed.). *Kdo byl Melchizedek*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2019. 318 s.

ČECHURA, Jaroslav. *Křížový management barokní ekonomiky?* Praha: Karolinum, 2020. 334 s.

ČECHURA, Jaroslav – HLAVÁČKOVÁ, Jana Hana. *Římský a český král Václav IV. a počátky husitské revoluce*. Praha: NLN, 2019. 280 s.

EFRÉM SYRSKÝ. *Hymny o ráji*. Ze syrštiny přeložila a výkladovými poznámkami opatřila Mlada Mikulicová; přebásnil Vladimír Mikulica. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2018. 186 s.

HAMRLOVÁ, Anna. *Nástěnná malba v městském prostředí 16. a počátku 17. století na pomezí Čech a Moravy*. Praha: KTF UK, 2019. 358 s.

KORONTHÁLYOVÁ, Markéta. *Bernard z Clairvaux, kázání pro dobu postní a velikonoční*. Praha: Krystal, 2019. 272 s.

KOPOVÁ, Anna – SLÁDEK, Miloš. *Bůh mně ústa má otevřít můžže*. Brno: Host, 2019. 432 s.

OPATRŇÝ, Aleš. *Evangelizace a víra*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2019. 175 s.

OTTOVÁ, Michaela – NESPĚŠNÁ-HAMSÍKOVÁ, Magdaléna. *Živá spojení: Lucas Cranach a severozápadní Čechy*. Praha: SGVU v Litoměřicích ve spolupráci s KTF UK, 2019. 146 s.

OULÍKOVÁ, Petra. *Marie Terezie vévodkyně Savojská*. Praha: NLN, 2019. 264 s.

OULÍKOVÁ, Petra. *Klementinum*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2019. 277 s.

POKORNÁ, Magdalena – BENEŠ, Zdeněk. *František Kutnar. O dějinách, lidu a lidech*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2020. 399 s.

RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského: historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Druhé, opravené a rozšířené vydání. Praha: Karolinum, 2019. 538 s.

RYŠKOVÁ, Mireia. *List Koloským*. Praha: ČBS, 2019. 232 s.

SLÁDEK, Karel. *Ekologická spiritualita a etika*. Praha: Triton, 2019. 168 s.

SLÁDEK, Karel. *Tomáš Špidlík: A Theological Life*. Praha: Karolinum, 2019. 112 s.

SLÁDEK, Karel et al. *The Christian roots of European identity: A central European perspective*. Vídeň: Praesens Verlag (ve spolupráci s Pavel Mervart), 2019. 244 s.

ŠMÍD, Marek. *Vatikán a německý nacismus 1923–1945*. Praha: Triton, 2019. 332 s.

TICHÝ, Radek – SOUKAL, Petr. *Křest, birmování a eucharistie. Rozprawy o liturgii I*. Praha: Krystal, 2020. 296 s.

TOMÁŠ AKVINSKÝ. *O svátostech obecně v Teologické sumě: STb III, q. 60–65*. Překlad, úvodní studie a poznámky Benedikt Mohelník. Praha: Krystal OP, s. r. o., 2019. 175 s.

VLNAS, Vít – BARUS, Martin – BROKEŠOVÁ, Daniela. *Na rozhraní času: Litoměřický biskup Emanuel Arnošt z Valdštejna (1716–1789) a jeho svět*. SGVU v Litoměřicích ve spolupráci s KTF UK, 2019. 293 s.

VOPŘADA, David. *Sv. Augustin. Promluvy o modlitbě Páně*. Praha: Krystal, 2019. 108 s.

Maastrichtský breviář, 14. století (BL Stowe MS17, f. 132r)

Nadační fond Arnošta z Pardubic

DOPIS ČTENÁŘŮM

Vážení a milí čtenáři,

předně mi dovoluji Vás pozdravit v této velikonoční době, kdy slavíme zmrtvýchvstalého Krista. Na to nezapomínejme a nenechme si vzít radost s tím spojenou, aleluja!

Poslední dopis Vám ve svém závěru představil připravovanou novinku, a to ve snaze co možná nejvíce usnadnit dárčům jejich projev šlechtnosti při podpoře Nadačního fondu Arnošta z Pardubic.

S potěšením Vám mohu touto cestou oznámit, že se dobrá věc podařila a od začátku dubna je možné přispívat prostřednictvím dárcovského portálu [darujme.cz](https://www.darujme.cz), a to přímo na této adrese: <https://www.darujme.cz/projekt/1202945>. V tzv. widgetu lze nastavit jednorázový či pravidelný měsíční příspěvek a uhradit ho kartou, přes Google Pay nebo on-line či klasickým bankovním převodem. Widget i s popisem projektu lze snadno sdílet prostřednictvím sociálních sítí, za což bychom Vám byli velmi vděční. Widget najdete rovněž přímo na našich webových stránkách www.fondap.cz a na webu fakulty www.ktf.cuni.cz.

Celá správní rada fondu pevně věří, že se i prostřednictvím této platformy podaří rozšířit síť dárců a shromážděné prostředky napomohou realizovat vytyčené cíle, kterými jsou zejména účinné propojení a vytvoření živého vzájemného společenství studentů, pedagogů a absolventů naší *alma mater*, jakož i vydávání časopisu DOXA, jehož aktuální číslo právě máte možnost číst.

Vím, že všichni prožíváme nelehkou dobu a řešíme řadu věcí, které nám před pár měsíci přišly jako nemyšlitelné. O to více si vážíme každé, byť drobné pomoci! Mějme přitom společně stále na paměti (*repetitio mater studiorum*), že cesta vede od malých dárců k velkým.

Dovolte mi proto, abych Vás zdvořile požádal o laskavou podporu a zaslání příspěvku určeného pro Nadační fond Arnošta z Pardubic, jehož prostřednictvím budou moci být financovány shora uvedené cíle, a to buď formou participace na www.darujme.cz či zasláním jakékoliv částky na transparentní účet fondu uvedený vedle tohoto dopisu.

Upřímně Vám děkuji za Vaši podporu a přeji Vám požehnanou dobu velikonoční.

V úctě

Josef Fiřt
předseda správní rady

SEZNAM DÁRCŮ

AKKF Legal, s. r. o., Bančanská Klára, Bartoňová Eliška, Benák Josef, Bušková Magda, Hájek Jiří, Kučerka David, Kubička Milan, Megela Petr, Nekolová Alena, Novotný Vojtěch, Opatrná Marie, Poul Hubert, Pro infantibus, s. r. o., Ptáček Josef, RkFarnost, Solničková Klára, Špinler Ondřej, Šuda Vladimír, Vrbenský Pavel, Vrbová Eliška

Od listopadu 2019 do dubna 2020 obdržel fond dary v celkové výši 46 227,54 Kč. Děkujeme!

Číslo účtu: 604 181 00 07 / 6000
PPF Banka, Praha 6

Pro další informace, uzavření darovací smlouvy a potvrzení o poskytnutí daru jsme Vám k dispozici na uvedené emailové adrese.

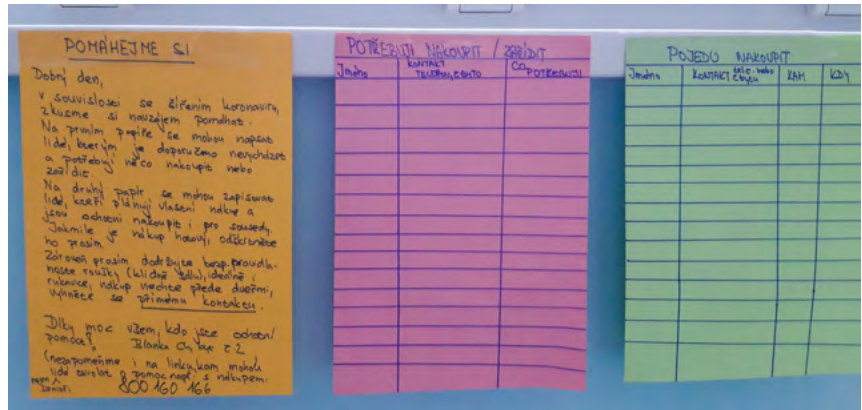
Nadační fond Arnošta z Pardubic, zapsán v nadačním rejstříku u Městského soudu v Praze, oddíl N, vložka č. 648
IČO: 2792 30 70
Thákurova 3, 160 00 Praha 6
E-mail: info@fondap.cz,
Web: www.fondap.cz

Pokud máte chytrý telefon a účet u banky podporující QR platby, pomocí tohoto kódu se Vám v aplikaci banky předvyplní platba na náš účet ve výši 100 Kč, kterou pouze potvrdíte.
Děkujeme.

Čím jsme taky žili, vyjma výuky a kancelářské práce.

Foto: Studenti a zaměstnanci KTF UK

KOMENTÁŘ K VYOBRAZENÍ NA PŘEDNÍ STRANĚ OBÁLKY

Ilustrace Josefa Čapka (1887–1945) ke knize Karla Čapka (1890–1938) *Továrna na absolutno*. V Brně: Polygrafie, 1922 (Wikimedia Commons)

Karel Čapek předložil tento příběh: Rudolf Marek vynalezl karburátor, který spaluje hmotu tak dokonale, že se tento stroj stává takřka nevyčerpatelným zdrojem energie. Současně ovšem z hmoty uvolňuje čiré Absolutno, jež probouzí v lidech, kteří s ním přicházejí do styku, zbožnost a lásku k bližnímu. Jediné univerzální Absolutno pak v lidských představách nabývá mnoha podob a stává se zdrojem řady náboženství, respektive umocňuje ta již existující. Leč, každý věřící má za to, že právě jeho zdroj Absolutna je jediným pravým bohem a že pospolitost, jež se kolem něho utváří, je ta jediná správná. To ústí v největší válečný konflikt v historii, který končí až tehdy, když poslední přeživší dospějí k poznání: „Každej věří na svého výborného Pánaboha, ale nevěří druhému člověku, že ten taky věří něco dobrého. Lidi mají nejdřív věřit v lidi, a to ostatní se už najde. [...] Člověk si třeba může myslet, že druhá víra je špatná víra, ale nemá si myslet, že ten, kdo ji má, je špatnej a sprostej a podvedenej chlap. To je v politice a ve všom.“ Karel Čapek tak již roku 1922 ztvárnil veskrze současnou, ale velmi problematickou tezi, podle níž je pokojné soužití globalizovaného světa myslitelné pouze za předpokladu, že se lidé přimknou k pluralitně tolerantnímu polyteismu: každý nechť si věří ve svého boha. Tento postoj lze přitom klidně spojit i s tzv. inkluzivním monoteismem, tedy s tvrzením, že všechna náboženství a všechny spirituální projevy jsou konec konců jenom různými podobami toho, jak se rozličná náboženství vztahují k jediné božské Transcendence, v níž se mohou pluralisticky setkávat. Humor bratří Čapků se v knize projevil například tím, že jedním ze zdrojů Absolutna, kolem něhož vyrůstá jedna z oněch jediné pravých církví, je kolotoč a orchestrion Jana Bindera. Toho se týká ilustrace na titulní stránce našeho zpravodaje.

Vojtěch Novotný

Inkorporace teologických fakult do svazku Univerzity Karlovy dne 24. 9. 1990. Zleva: Zdeněk Kučera (HTF), Václav Wolf (KTF), Josef Smolík (ETF), Radim Palouš (UK). (foto: Jan Smit)